Guraba Yayınları: l Birinci Baskı 1414 Receb 1994 Ocak

Dr. Af. ***Abdurrahman el-Humeyyis***

DÖRTMEZHEB İMAMININ İTİKADI

Tercüme Muhammed Emin AKIN

Bu Kitapta:

Dört mezheb imamının akidesi birdir.

- *Tevhid*
- *Kader*
- *İman*
- *Sahabe*
- *Kelam tartışmalarından nehy etmek hususunda aynı görüşü paylaşmaktadırlar.*

İÇİNDEKİLER

Kelamdan ve Dinde Tartışmadan Sakındırması
SONUÇ
KAYNAKLAR

BİRKAÇ SÖZ

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdeder, O'nun Rasûlüne, âline, ashabına ve onu dost edinenlere de selât ve selâm ederiz.
Yüce Allah şöyle buyuruyor:
"(Ey Peygamber!) De ki: 'Allah'a ve elçisine itaat edin". Eğer yüz çevirirlerse, şüphesiz Allah, Kâfirleri sevmez." (Al-i İmran: 32)
"Hayır, öyle değil. Rabbine andolsun ki, aralarında çekiştikleri zaman seni hakem kılıp sonra verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."(Nisa; 65)
Allah'ın Rasûlü de şöyle buyurmaktadır:
"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. İçlerinden bir firka dışında, diğer hepsi ateşteder". Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu kurtulan fırka kimdir?" diye soruldu. Allah'ın Rasûlü şu cevabı verdi: "Onlar benim ve ashabımın gittiği yol üzerinde olan topluluktur." (Ebû Davûd, Sahih)
"Size Allah'tan korkmanızı, işittikleriniz (sahih emir-ler)e itaat etmenizi, başınızdaki (sizden olan) emir, başı üzüm gibi siyah bir köle bile olsa itaat etmenizi vasiyet ediyorum. Benden sonra yaşayanlar birçok ihtilaflar göreceklerdir. Dine sonradan sokulan şeylerden şiddetle kaçının. Çünkü bunlar delalettir. İçinizden o günlere ulaşanlar, benim ve raşid halifelerimin sünnetine yapışsın, azı dişleriyle tutunurcasına ona sarılsın."(Ebû Davûd, Sahih)
"Size, gecesi de gündüz gibi olan tertemiz şeriatı bıraktım. Bundan sonra kimse yoldan sapmaz. Sapanlar ise helak olur. "(İmam Ahmed, Müsned, Sahih)
"İnsanların en hayırlısı benim asrımdakilerdir. Sonra ondan sonraki (ikinci), sonra da ondan sonraki (üçüncü) asırdakilerdir." (Tirmizi, Sahih)

Yukarıya aldığımız âyet ve hadisler bize, Allah'ın ve Rasûlünün emirlerine uymanın farz olduğunu göstermektedir. Öyleyse, Allah Rasûlünün sünnetine, tıpkı azı dişlerimizle sıkarcasına sarılmak, onlarla amel etmek gibi, aynı şekilde râşid halifelerin sünnetine uymak da vaciptir.
Yine, Allah Rasûlünün üç asrı da tezkiye ettiğini görüyoruz. Bunlar sahabiler, tabiin, dört mezheb imamı ve hatta sünen sahipleri Buharî, Müslim, Ebû Dâvud, Tir-mizî, Nesaî, İbn Mâce ve diğerlerim de bağrından çıkarmış hayır asırlarıdır.
Bu nedenle bizim için, bütün işlerimizde ve özellikle de akideye ilişkin meselelerde o güzide şahsiyetlerin hak yoluna tabi olmak vaciptir. Çünkü onlar derece derece saadet asrına yakın olan şahsiyetlerdi ve ilk kaynaktan beslenmişlerdi.
Artık bundan sonra, nübüvvet pınarını terkedip de, aklını naklin önüne alan mantıkçı, felsefeci ve ke-lamcıların peşinde gitmek nasıl caiz olabilir? Çünkü bütün bu gruplar dini zorlaştırmış ve içinden çıkılmaz girift bir duruma sokmuşlardır.
İşte elinizdeki bu kitap, Rasûlüllah'ın övdüğü bir asırda yaşayan, müslümanlar arasında önemli bir yeri olan dört imamın kimler olduğunu ve akidelerini konu edinmektedir. Şüphesiz fıkıhta taklit ettiğimiz bu müstesna şahsiyetleri, akidede de taklid etmeliyiz. İşte "Dört Mezheb İmamının İtikadı" adındaki bu eseri, önerdiğimiz akideyi öğrenmek için yayınlıyoruz.

Bu eserin Türkiye'de yayınlanması için müsaade ve yardımlarını esirgemeyen yazara ve onun yayıncısına burada teşekkür etmeyi bir borç biliyoruz.
Son söz olarak, Kitab'a sarılmayı, Sünnet'i yaşamayı, günü geldiğinde yeryüzünde hükmünün hakim kılındığını görmenizi nasib etmesini yüce Allah'tan diliyoruz.

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Hamd ancak Allah'adır, O'na hamdeder, O'ndan yardım diler, O'ndan hidayet ister ve O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden Allah'a sığınırız. Allah kimi hidayete erdirmişse onu saptıracak yoktur, kimi de sapdırırsa ona hidayet edecek bir kimse bulunmaz.
Ben Allah'tan başka ilah olmadığına, îlah'ın ancak O olduğuna, O'nun hiçbir ortağı bulunmadığına ve Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) O'nun kulu ve rasulü olduğuna şehadet ederim.
"Ey iman edenler! Allah'tan gerektiği gibi korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün."(Al-i îmran: 102)
"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratıp ikisinden birçok erkek ve kadınlar vare-den Rabbinizden korkun. Adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir." (En-nisa: 1)
"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru adil olan sözü söyleyin ki Allah amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasulüne itaat ederse, şüphesiz o büyük bir başarıya ermiştir." (el-Ahzab: 70-71)
Ebu Hanife'ye göre (r.h.) Usulu'd-din (Dinin Temelleri) konusunu araştırmak için geniş bir doktora tezi hazırladım. Bu tezin girişine diğer üç imamın (Malik, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel) akidelerinin bir özetini koydum. Bazı fazilet ehli dostlar bu üç imamın akidesini bağımsız bir kitapçık şeklinde düzenleyip dört imamın akidesini tamamlamamı istediler. Ben de bu vesileyle, imam Ebu Hanife'nin tevhid, kader, iman ve sahabe hakkındaki akidesi ile kelam hakkındaki görüşlerini genişçe ele almama rağmen, bu risaleye eklemeyi uygun gördüm. Bu amelin samimiyetle, sadece Allah'ın rızasına uygun olup, O'nün kerem sahibi vechi için kabul olunmasını ve hepimizin O'nün kitabının hidayetine ermemize ve Rasulü'nün sünneti üzere hareket etmemize vesile olmasını Allah'tan dilerim. Allah her niyeti hakkıyla bilendir. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir. Dualarımızın sonu; Hamd ancak Alemlerin Rabbı olan Allah'adır.

Muhammed b. Abdurrahman el-Humeyyis.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖRT İMAMDAN HERBİRİNİN USULU'D-DİN'E DİNİN ASLI VE TEMELLERİNE) DAİR İTİKADLARININ, İMAN KONUSU HARİÇ, AYNI OLDUĞUNUN AÇIKLANMASI:

Dört imamın (Ebu Hanife, Malik, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel) itikadı Kitap ve Sünnet ile gelen, sahabe ve onlara iyilikle uymuş olan Tabiun'un itikadıdır. Allah'a lamdolsun, bu imamlar arasında dinin temellerine dair hiç bir ihtilaf yoktur. Onlar Allah'ın sıfatlarına, Kur' an'in yaratılmış olmadığına iman etmişlerdir. Onlara göre "iman" için kalbin tasdiki ve dilin

ikrarı şarttır. Bu imamların tümü kelamdan ve Yunan felsefesinden etkilenen Cehmiye'yi ve diğer bid'at fırkalarını şiddetle eleştirmişlerdir.
İbni Teymiye (r.a) bu konuda şöyle diyor: "Allah'ın kullarına olan rahmetiyle, Ehl-i Sünnet imamları (örneğin dört imam) bu ümmetin sadık bir dili olmuşlardı. Bu imamlar Cehmiye ve benzeri kelam mezheplerine mensup kimselerin Kur'an, iman ve Allah'ın sıfatları hakkındaki düşüncelerini eleştirip reddediyorlardı. Onların herbiri selefin inandığı gibi inanıyorlardı. Hepsi de mü'minlerin ahirette Allah'ı göreceği, Kur'an'ın Allah'ın kelamı olup mahluk olmadığı, imanda kalbin ve dilin tasdikinin bulunması gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir."
"Meşhur imamların hepsi Allah Teala'nın sıfatlarının varlığını tasdik ederek şöyle demişlerdir: Kur'an Allah'ın kelamı olup yaratılmamıştır. Allah ahirette görülecektir. Bu, Sahabe, Tabiun, Ehli Beyt ve onlara uyan imamların mezhebidir. Buna Malik b. Enes, es-Sevr, el-Ley b. Sa'd, el-Evzai, Ebu Hanife, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel gibi imamlar örnek olarak zikredilebilir. Şeyhülislâm İbni Teymiye'ye, îmam Şafiî'nin itikadı sorulduğunda şu cevabı vermiştir: "Şafiî'nin (r.a.)ın Tevhid, Kader ve benzeri konularda ki itikadı, diğer imamlar gibidir. Hepsinin de itikadı sahabe ve tabiunun itikadıdır. Bu ise Kitap ve Sünnet ile sabit olan itikattır." (2)Bakın Allame Sıddık Hasan Han bu konuda şöyle diyor: "Bizim mezhebimiz Selefin mezhebidir. Allah'ın sıfatlarını teşbihsiz ispat ve iptalsiz tenzihtir.Bu, îslam imamları olan Malik, Şafiî, es-Sevri, Îbnu'l-Mubarek, Ahmed b. Hanbel ve benzerlerinin mezhebidir. Onlar dinin usulünde ihtilaf etmemişlerdir. Yine imam Ebu Hanife hakkında meşhur olan; diğer imamların itikadı gibi O'nun itikadının da Kur'an ve Sünnette sabit olan itikad olduğudur." (3)
Şimdi de sırasıyla Ebu Hanife, Malik, Şafiî ve Ahmed b. Hanbel'in Usulu'd-Din ile ilgili meselelerdeki görüşlerini zikredelim.

(1) Kitabu'l - İman, sh: 350-351. Daru't-Tiaati'l Muhammediye, Muhammed el-Havvas'ın tâlikiyle.
(2) Minhacu's-Sunne, c: 2, sh: 106
(3) Katfu's-Semer sh: 47-48

İKİNCİ BÖLÜM
İMAM EBU HANİFE'NİN AKİDESİ

A) TEVHİD, ŞER'İ TEVESSÜL VE BATIL OLAN TEVESSÜL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- "Bir kimsenin Allah'ın isimleri dışında başka bir isimle Allah'a dua etmesi caiz değildir. Caiz olup emredilen dua Allah Teala'nın şu ayetiyle sabit olmuştur:
"En güzel isimler Allah'ındır. Allah'a bu isimlerle dua edin. Allah'ın isimlerinde aşırı gidenler işlediklerinin cezasını göreceklerdir." (el-A'raf: 180) (4)
2- "Dua edenin "falancanın hakkı için" veya "peygamberinin ve nebilerinin hakkı için" ya da "Kabe'nin ve Meş'arı Haramın hakkı için", gibi sözlerle Allah'a yalvarması mekruhtur." (5)
3- "Bir kimsenin Allah'tan gayrısıyla Allah'a dua etmesi doğru değildir. Duada "senin arşının izzetle tutunduğu yerlerin hürmetine" veya "yarattıklarından birinin hakkı için" gibi sözler kullanılmasından nefret ederim." (6)
4- Allah yaratılmışların sıfatlarıyla vasfedilmez. Gazabı ve Rızası, O'nun iki sıfatıdır. Keyfiyetleri araştırılamaz. Bu, Ehli Sünnet ve'l-Cemaatin sözüdür. Allah, gazab ettiği gibi, razı da olur. O'nun gazabı cezalandırması, rızası ise sevabıdır' denilemez. O kendisini nasıl vasfetmişse, biz de öyle vasfederiz.

O doğmamış ve doğurmamıştır. Ehad'dir. Samed' dir. O'na denk hiçbir şey yoktur. Allah Hay, Semi', Basîr ve Alimdir. Allah'ın eli mü'min kullarının eli üzerindedir. Ancak bu, kullarının eli gibi değildir."(7)
5- "O'nun eli, yüzü ve nefsi vardır. Allah'ın kitabında zikretmiş olduğu yüz, el, nefis, O'nun keyfiyeti bilinmeyen sıfatlarındandır. Elinden maksad kudretidir veya nimetidir denilemez. Zira bu durumda Allah'ın sıfatlarını iptal etme söz konusu olur. Bu ise Mutezile ve Kaderiye'nin görüşüdür." (8)
6- "Hiç kimsenin Allah'ın zatı hakkında bir şey söylemeye hakkı yoktur. Aksine O'nü, kendisini nasıl vasıflandırmışsa, öyle vasıflandırmalıdır. Allah Tebareke ve Teala hakkında bilmediğini söylememelidir." (9)
7- Ebu Hanife'ye 'nüzul' hakkında sorulduğunda: "Allah keyfiyetsiz olarak nüzul eder." cevabını verdi." (10)
8- "Allah Teala'dan birşey dilerken, yukarıdan istenir, aşağıdan değil. Çünkü aşağı Rububiyetin sıfatlarından değildir." (11)
9- "O, gazaba geldiği gibi, razı da olur. O'nun gazabı cezalandırmasıdır denilemeyeceği gibi, rızası da sevabıdır denilemez." (12)
10- "Hiçbir şeye benzemediği gibi, yarattıklarından
hiçbir şey de O'na benzemez. O, halihazırda, isimlerinin ve sıfatlarının sahibidir." (13)
11- "O'nun sıfatları, yarattıklarının sıfatlarının hilafınadır. O'nun bilmesi, bizim bilmemiz gibi değildir. Kudreti vardır, ancak bizim kudretimiz gibi değildir. Görür, fakat görmesi bizim görmemiz gibi değildir. Duyar, ancak duyması bizimkine benzemez. Konuşur, ancak konuşması bizimkine benzemez." (14)
12- "Allah Teala, mahlukatın sıfatlarıyla sıfatlandırılamaz." (15)
13- "Kim Allah'ı, kulları tanımladığı gibi tanımlanırsa, kafir olur." (16)
14- "O'nun sıfatları zati ve fiilidir. Zatî sıfatlar: Hayat, kudret, ilim, kelam, semi', basar ve iradedir. Fiili sıfatlar: Yaratma, rızıklandırma, inşa, ibda', ve tekvin'dir. Bunun dışında her ne kadar fiili sıfatı varsa, halihazırda hem onların hem de sıfatlarının sahibidir." (17)
15- "Allah, halihazırda, fiil sahibidir. Fiil ezelden beri, O'nun sıfatıdır. Fail Allah'dır. Fiil ezeli bir sıfattır. Meful mahluktur. Allah'ın fiili mahluk değildir." (18)
16- "Her kim: 'Rabbim gökte midir bilmiyorum' derse kafir olmuştur. Aynı şekilde: 'O, arşının üzerindedir. Fakat arş gökte midir, yerde midir bilmiyorum' diyen kimse de kafir olmuştur." (19)
17- Kendisine "Allah neredededir?" diye soran kadına: "Allah Subhanehu ve Teala sema'dadır, yerde değil" cevabını verdi. Bunun üzerine adamın biri: "Peki, Allah'ın: "O bizimle beraberdir" (el-Hadid: 4), sözüne ne dersin?" deyince: "Bu, senin bir kimseye mektup yazıp 'ben seninle beraberim' demen gibidir. Halbuki sen onun yanında değilsin" yanıtını verdi. (20)
18- "Allah'ın eli mü'minlerin eli üzerindedir. Ancak bu, kulların elleri gibi değildir." (21)
19- "Allah Teala göktedir, yerde değil." Ona "O, sizinle beraberdir" (el-Hadîd: 4) ayetini hatırlatan adama: "Bu senin bir adama mektup yazıp onunla beraber olduğunu söylemen gibidir. Halbuki sen onun yanında değilsin."dedi.(22)
20- "Allah Teala Musa ile konuşmadan evvel de mütekellim (konuşucu) idi." (23)
21- "Allah kendi kelamıyla konuşur. Kelam O'nun ezeli sıfatıdır." (24)
22- "Konuşur ancak bizim konuşmamız gibi değil." (25)
23- "Musa (a.s.) Allah Teala'nın kelamını işitmiştir. 'Allah Musa'ya kelamıyla konuştu.' (en-Nisa: 164).
Allah Musa'yla konuşmadan önce de mütekellim idi." (26)
24- "Kur'an, mushafta yazılmış olan Allah kelamıdır. O, kalplerde hıfzedilmiştir. Dillerde okunur. Allah'ın nebisine (sallallahu aleyhi vesellem) inmiştir." (27)
25-"Kur'an yaratılmış değildir." (28)

B) EBU HANİFENİN "KADER' HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- Adamın birisi Ebu Hanife'ye gelip onunla kader tartışmaya başladı. Ebu Hanife adama: "Kadere çok dalan tıpkı güneşin içine baktıkça hayreti artan bir adam gibi olduğunu bilir misin?" dedi. (29)
2- "Allah, daha olmadan önce var olacak şeyleri biliyordu." (30)
3- "Allah, olmayan şeyi olmadığı zaman da bilir. Onu varettiğinde de onun nasıl olacağını bilir. Allah varolan şeyi varlığı halinde bildiği gibi, onun nasıl yok olacağını da bilir." (31)
4- "Kader: "levh"de mahfuzdur." (32)
5- "Allah'ın kaleme yazmasını emrettiğini ikrar ederiz. Allah kaleme: "Yaz" demiş, kalem de: "Ne yazayım ya Rabbi?" demiştir. Allah da: "Kıyamet gününe kadar olacak olanları yaz" demiştir. "Yaptıkları her şey kitaptadır. Küçük büyük her şey yazılmıştır." (el-Kamer: 52-53) (33)
6- "Dünyada ve ahirette her şey O'nün "meşiyeti" (dilemesi) ile olur." (34)
7-"Allah, eşyayı yoktan varetmiştir." (35)
8- "Allah yaratmadan önce de yaratıcı idi."(36)
9- "Kulun ameli, ikrarı ve bilgisiyle "mahluk" olduğunu ikrar ederiz. Fail mahluk olunca, fiillerinin de mahluk (yaratılmış) olması daha uygundur." (37)
10- "Kulun hareket ve duruşları onun kesbidir. Onu yaratan Allah'dır. Hepsi Allah'ın meşiyeti, ilmi, kazası ve kaderi iledir." (38)
11- "Kulun her davranışı ve duruşu gerçekte onun kesbidir. Allah onu meşiyeti, ilmi, kaza ve kaderi ile yaratmıştır, îtaat sayılan amellerin hepsi Allah'ın emri, muhabbeti, rızası, ilmi ve meşiyeti iledir. Günahlar ise O'nun ilmi, kazası, takdiri ve meşiyeti ile olup, sevgisi, rızası ve emretmesi ile değildir. (39)
12- "Allah Teala insanları küfürden ve imandan salim (fıtrat üzere) yarattı. Sonra onlara hitap ederek emredeceğini emretti, yasaklayacağını da yasakladı.
Kafir olan kendi fiili ile hakkı reddedip inkar etmiş ve küfre girmiştir. Böylece Allah onu hüsrana uğratmıştır. İman eden de kendi fiili, ikrarı ve Allah'ın yardımı ile iman etmiştir. (40)
13- "Allah insanları Adem'in (a.s.) sulbünden "Zer" suretinde çıkarmıştır. Sonra onlara akıl vermiş ve kendilerine hitap ederek onlara imanı teklif etmiştir. Küfre girmelerini yasaklamış, onlar da Allah'ın Rububiyetini ikrarla kabul etmişlerdir. Bu onların Allah'a olan imanları idi. Onlar bu şekilde fıtrat üzere doğarlar. Kim küfre saparsa, kendi fiiliyle sapmıştır. Zira bu kimse verdiği sözü değiştirmiştir. Kim iman edip tasdik etmişse, bunun üzerine ölür." (41)
14- "Eşyayı takdir edip onlara birer ölçü tayin eden Allah'tır. Dünyada ve ahirette olan her şey ancak O'nün dilemesi ile vardır. Bunu meşiyeti, kaza, kaderi ve ilmi ile Levh-i Mahfuz'da yazmıştır." (42)
15- "Kullarından hiçbirini, ne küfre ne de imana zorlamıştır. Küfür ve iman insanların kendi fiilleridir. Allah küfre girenin küfre girdiği anda kafir olduğunu bilir. Eğer bundan sonra iman ederse, onun iman üzere olmasını sever. Bu esnada Allah'ın bilmesinde hiçbir değişiklik olmaz." (43)

(4) ed-Durru'l-Muhtar c: 6, sh: 396-397.
(5) el-Akidetu't Tahaviye şerhi sh: 234. İthafu es-saadeti'l-Muttekîn c:2, sh: 288.
Fıkhı ekber Şerhi sh:198.
(6) imam Ebu Hanife ve Muhammed îbnu'l Hasan kişinin duasında "Allahım! Senin arşının izzet düğümü hatırına" diye dua etmesini hakkında bir nas olmadığı için kerih görmüşlerdir. Ebu Yusuf un sözünü ettiği "nas"da (hadiste) Allah Rasulû (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle dua etmiştir: "Allahım ! Ben senden arşının izzet düğümlerinden, kitabındaki sonsuz rahmetle Sen'den isterim."
Bu hadisi el-Beyhakî "et-Deavat el-Kebire" adlı kitabındaki tahric etmiştir. el-Binaye'de de (2/282) zikri geçer. Nasbu'r-Raye (4/272)

Fakat bu hadisin isnadında üç mesele vardır:
1- Davud b. Ebi Asım, İbni Abbas'tan hadis duymamıştır.
2- Abdülmelik b. Cureye müdellistir. Hadisleri irsalle rivayet eder.
3- Amr b. Haruz yalancılıkla suçlanmıştır. Bunun için îbnu'l Cevzi -el-Binayede'de (9/382) de belirtildiği gibi- bu hadise: "Süphesiz. ki mevzuudur" der.
(7) El-Fıkhu'l-Ebsat sh:56
(8) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 302.
(9) el-Akidetu't-Tahaviye, c: 2, sh: 427
Dr. et-Turki tahkiki celau'l-Ayneyn, sh: 368.
(10) Akidetu's-Selef ve Ashabi'l-Hadis sh: 42 el-Esma ve's sıfat (el-Beyhaki), sh: 456
el-Kevseri bu konuda sukut etmiştir.
el-Akidetu't-Tahaviye sh: 245,
Thk. El-Elbani.
(11) el-Fıkhu'l-Ebsat,sh: 51.
(12) A.g.e. sh:56 (Kitabın muhakkiki el-Kevseri bu konuda susmuştur).
(13) el-Fıkhu'IEkber, sh: 301.
(14) el-Fıkhu'1-Ekber sh: 302.
(15) el-Fıkhu'1-Ebsat, sh: 56.
(16) el-Akidetu't-tahaviye, sh: 25.
(17) el-Fıkhu'l-Ekber, sh:301.
(18) el-Fıkhu'l-Ekber, sh:301.
(19) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 46.
(20) El-Esma ve's-sıfat, sh: 426.
(21) el-Fıkhu'l Ebsat, sh: 56
(22) el-Esma ve's-sıfat, c: 2, sh: 170
(23) el-Fıkhu'l-Ekber,sh:302.
(24) A.g.e. sh:301.
(25) el-Fıkhu'l-Ekber, sh: 302
(26) A.g.e. sh:302
(27) A.g.e. sh:301
(28) A.g.e.: 301
(29) Kalaidu Ukudi'l-İkyan, K-77 (B)
(30) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 302, 303
(31) A.g.e.: 302, 303
(32) A.g.e.: 302.
(33) Vasiyet şerhi, sh: 21.
(34) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 302.
(35) A.g.e, sh: 302.
(36) A.g.e, sh: 302.
(37) Vasiyet şerhi, sh: 14
(38) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 303.
(39) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 303.
(40) A.g.e: 302,303.
(41) el-Fıkhu'1-Ekber, sh: 302.
(42) A.g.e, sh: 302.
(43) A.g.e, sh: 303.

C) EBU HANİFE'NIN "İMAN" HAKKINDA GÖRÜŞLERİ:

l- "İman ikrar ve tasdiktir."(44)
2- "İman, dil ile ikrar, azalar ile tasdiktir. İkrar yalnız başına iman olmaz." (45)

Tahavi bunu Ebu Hanife, Muhammed ve Ebu Yusuf'tan rivayet eder. (45)
3- "İman ne artar, ne de eksilir." (47)
"Ebu Hanife'nin imanın artıp eksilmeyeceğine dair sözü, imanın tanımlanmasıyla ilgilidir. Zira iman dil ile ikrar, azalar ile tasdiktir. Amel, imanın hakikatinin dışındadır. (*)
İşte bu söz İmam Ebu Hanife'nin Malik, Şafiî, Ahmed, îshak ve Buhari gibi imamlarla arasındaki farktır. Hak, ise saymış olduğumuz diğer imamların dediğidir. Ebu Hanife bu sözü ile hakka isabet edememiştir. Ancak o, bu halde de ecir sahibidir. İbni Abdilber ve İbni Ebi'l-İzz'in dediklerine bakılırsa, Ebu Hanife bu görüşünden vazgeçmiştir. Allah daha iyi bilir." (48)

(44) A.g.e, sh: 304.
(45) Vasiyet Şerhi, sh: 2.
(46) Akidetu't-Tahaviye, sh: 360.
(47) Vasiyet şerhi, sh: 3.
(*) Tıpkı namazın abdestin dışında olması gibi. Niyetsiz namazın sahih olmayacağı gibi iman da öyledir. Kişi niçin iman ettiğini bilmiyorsa mü'min sayılır mı? (Çev.).
(48) et-Temhid, İbni Abdilber, c: 9, sh: 247, Tahavi akidesi, sh: 395.

D) İMAM EBU HANİFE'NIN SAHABE HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

l- "Allah Rasulü'nün ashabını ancak hayırla yâdederiz." (49)
2- "Allah Rasulü'nün ashabından olan hiç kimseden yüz çevirmez, hiçbirisini diğerine karşı tutup taassupta bulunmayız." (50)
3- "Onlardan Allah Rasulü (sallallahu aleyhi vesellem) ile bir saat beraber bulunan bir kimsenin derecesi bizlerden herhangi birinin ömür boyu yapmış olduğu amelden hayırlıdır." (51)
4- "Allah Rasulü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) sonra bu ümmetin en hayırlılarının Ebu Bekr, Ömer, Osman ve Ali olduğuna şehadet ederiz." (52)
5- "Allah Rasulü'nden sonra insanların en faziletlilerinin Ebu Bekr, Ömer, Osman ve Ali olduğuna inanırız." (53)

(49)el-Fıkhu'l-Ekber, sh:304
(50)el-Fıkhu'l-Evsat, sh: 40
(51) Menakıbu Ebi Hanife, sh: 76.
(52) Vasiyet Şerhi, sh: 14.
(53) en-Nur el-Lami K-119

E) KELAMI VE DİNDE TARTIŞMAYI YASAKLAMASI:

1- "Basra'da heva ehli çoktur. Belki oraya yirmiden fazla gittim. Bazen bir yıl, bazen de daha fazla kaldım. Bu esnada kelam ilmini en hayırlı ilim olarak görüyordum." (54)
2- "Ben kelam ilmi ile o kadar uğraştım ki, nihayet geldi parmakla gösterilir oldum. Biz Hammad b. Ebi Süleyman'ın meclisine yakın bir yerde oturuyorduk. Bu arada bir kadın gelip: "Bir adam var. Cariyesini sünnete göre boşamak istiyor. Ne yapmalı?" diye sordu. Ne yapacağımı bilemedim. Kadının bunu Hammad'a sormasını, sonra da Hammad'in ona ne cevap verdiğini gelip bana söylemesini istedim. Kadın aynı soruyu Hammad'a sorunca, Hammad ona: "Cariyeyi temizken (ha-yızlı değilken), onunla cima etmeden bir talakla boşar. Sonra o kadın erkeklerle evlenmeye hak kazanır" dedi. Bunun üzerine benim kelam ilmine ihtiyacım yok diyerek onunla uğraşmayı bıraktım. (55)
(Bu rivayetin sıhhati tahkike muhtaçtır.) (Çev.)

3- " Allah Amr b. Ubeyd'e la'net etsin. O, insanlara yaran olmayan kelama giden yolları açtı." (56)

Birisi Ebu Hanife'ye: "insanlardan bazılarının 'Araz' ve "Ecsam' konusunda ihdas ettikleri sözlere ne diyorsun?" diye sorunca Ebu Hanife: "Bunlar felsefecilerin sözleridir. Sen ehl-i hadisin ve selefin yolunu tut. Sakın sonradan uydurulanlara tabi olma, her uydurulan bid'attir"dedi.(57)

4- Ebu Hanife'nin oğlu Hammad diyor ki: "Babam birgün yanıma geldi. Kelamcılardan bazıları da yanımda bulunuyordu. Aramızda bir konuyu tartıştığımızdan dolayı seslerimiz de alabildiğine yükseliyordu. Onun eve girdiğini sezince yanına gittim. Bana: "Hammad: Yanındakiler kim?" dedi. Ben de: "Falan, falan ve falan" diyerek isimlerini saydım. "Peki neyi tartışıyorsunuz?" dedi. Ben de şöyle şöyle bir konuyu tartışıyoruz dedim. Bana: "Ey Hammad! Kelamı bırak" dedi. Hammad diyor ki: "Ben babamın böyle karma karışık işlerle uğraştığını görmedim. O, başkasına yasaklamışolduğu şeyi kendisi de yapmazdı. Ona: "Babacığım! Sen daha önceleri bana kelam ilmini öğrenmemi söylemiyor muydun?" dedim. O da: "Evet oğlum. Fakat bugün bunu sana yasaklıyorum" dedi. Ben de: "Niçin?" diye sordum. "Ey oğlum" dedi. "Bugün bu gördüğün insanlar daha önceleri bir kalp ve din üzere idiler. Daha sonra şeytan onların arasına düşmanlık koydu ve bundan ötürü ihtilaf etmeye başladılar." (58)

5- Ebu Hanife, Ebu Yusuf'a: "Sakın ha sakın! Halka dinlerinin aslını öğretirken kelamdan söz etme. Zira onlar seni taklid eden bir kavimdir. Sonra bununla uğraşırlar." (59)

(54) Menakibu Ebi Hanife, el-Kurdi sh:137
(55) Tarihi Bağdad, c: 3, sh: 333.
(56) el-Hervi, Zemmu'l-Kelam, sh: 28-31.
(57) A.g.e. sh: 194.
(58) el-Mekki, Menakıbu Ebi Hanife, sh: 183-184.
(59) A.g.e, sh: 373.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İMAM MALİK B. ENES'İN AKİDESİ

A) TEVHÎD HAKKINDAKİ GORÜŞÜ:

1- el-Herevi'nin Şafiî'den yaptığı bir rivayete göre, Malik'e kelam ve tevhid hakkında soruldu. Malik de şöyle cevap verdi: "Allah Rasulü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), ümmetine istinca'yı öğretip tevhidi öğretmemiş olması muhaldir. 'Tevhid' Allah Rasulü'nün söylemiş olduğu şu sözdür: "insanlarla La ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum." (60)

"Mal ve can ancak tevhidin hakikati ile korunabilir." (61)

2- Ed-Darekutni'nin el-Velid b. Müslim'den yaptığı rivayette, el-Velid diyor ki: "Malik'e, es-Sevri'ye, el-Evzai'ye, el-Leys b. Şad'a sıfatlar hakkındaki haberleri sordum. Dediler ki: Sıfatları olduğu gibi kabul edin. (62)

3- îbni Abdilber diyor ki: "Malik'e: Allah ahirette görülür mü? dediler. Malik: Evet, dedi. Allah Azze ve Celle buyuruyor ki: "O gün Rablerine bakan pırıl pırıl parlayan yüzler vardır." (Kıyamet: 22) Diğerleri için de: "Hayır, o gün onlar Rablerini göremiyeceklerdir." (el-Mutaffıfın: 15) (63)

Kadı îyad Tertibu'l-Medarik'te (64) İbn Nafi ve Eşhe'den (65)şöyle rivayet ediyor: "Biri diğerine geçiyor ey Abdullah'ın babası!" dediler. "O gün Rablerine bakan pırı pırıl parlayan yüzler vardır" (Kıyâmet, 22) Allah'a mı bakarlar?" Malik: "Evet. Bu iki gözleriyle bakarlar" dedi. Ona dedim ki: "Bazıları: Onlar Allah'a nazar edemezler. Ayeteki "nazire" (bakıcıdırlar) sözü, Rablerinin sevabını beklerler demektir, diyorlar. Bunun üzerine Malik: "Onlar yalan söylüyorlar" dedi. "Musa'nın (a.s.) sözünü duymadın mı hiç. O, Rabbine: "Ey Rabbim! Bana

göster, sana bakayım" (A'raf: 143) demedi mi? Sen Musa'nın, Rabbine, olması mümkün olmayan bir şeyi mi sorduğunu zannediyorsun? Allah azze ve celle de: "Beni asla göremeyeceksin" (A'raf: 143) derken şu fani dünya hayatını kastediyor. Baki olana fani olacak olan bakamaz. Beka diyarı olan ahirete gittiklerinde baki kalacak olanlar, baki olana bakarlar. Allah Teala şöyle buyuruyor: "Hayır. Onlar o gün
Rablerine göremiyeceklerdir. (el-Mutaffıfın: 15)"

4- Ebu Nuaym, Ca'fer b. Abdullah'tan rivayet ediyor: "Biz Malik b. Enes'in yanındaydık. Bir adam gelip: "Ey Abdullah'ın babası! 'Rahman arş üzere istiva etti' ne demektir? Allah arşa nasıl istiva eder?" diye sordu, İmam Malik bu soru üzerine çok öfkelendi. Yere bakarak elindeki çöplerle yeri karıştırmaya başladı. Ter içerisinde kalmıştı. Sonra başını kaldırarak elindeki çöpü attı ve: "Nasıllığına akıl erdirilemez, istiva Allah için malumdur. Buna iman vacib, hakkında soru sormak ise bid'attir. Seni de bir bid'at sahibi olarak görüyorum" dedi. Daha sonra da adamın çıkartılmasını emretti ve adam çıkarıldı." (66)

5- Ebu Nuaym, Yahya b. Rebi'den rivayet ediyor: "Ben Malik b. Enes'in yanındayım. Bir adam gelip: Ey Abdullah'ın babasıl 'Kur'an yaratılmıştır' diyenler hakkında ne diyorsun?" diye sordu. Malik: "O zındıktır. Onu öldürürüz" dedi. Adam: "Ey Abdullah'ın babası! Ben yalnızca duyduğum bir sözü söylüyorum" deyince imam Malik: "Ben şimdiye kadar bu sözü senden başka hiç kimseden duymadım" diyerek onun sözünü çok büyük birşey olarak yorumladı."(67)

6- İbn Abdilber, Abdullah b. Nafi'den rivayet ediyor: "Malik b. Enes diyordu ki: Kim Kur'an yaratılmış derse, tevbe edinceye kadar hapsedilir." (68)

7- Ebu Davud, Abdullah b. Nafi'den rivayet ediyor: "Malik: Allah semadadır, ilmi ise her yerde, derdi." (69)

(60) Buhari, Kitabuzzekat, c: 3, sh: 262 (1399)
Müslim, Kitabu'1-İman, c: l,sh:51 (324)
en-Nesai, Kitabuzzekat c: 5, sh: 14 (2443).
Tüm rivayet yolları Ubeydullah b. Ubeyd el-Lecn, Utbe b. Mes'ud ve Ebu Hureyre'den.
Ebu Davud, Kitabul Cihad c: 3, sh: 101 (2640) Ebu Salih ve Ebu Hureyre'den.
(61) el-Harevi, Zemmu'l-Kelam, K-20.
(62) ed-Darekutni, sh: 75
el-Acurri, eş Şeriya, sh: 314
el-Beydaki, el-itikad, sh: 118
îbn Adilber, et-Temhid, 7/149.
(63) el-İntika, sh: 36.
(64) İmam Malik'ten rivayette bulunan iki kişi vardır. Biricisi Abdullah b. Nafi b. Sabit ez-Zubeyri, Ebu Bekr el-Medeni'dir. İbni Hacer ona sadık der. H. 216'da öldü. Diğeri ise Abdullah b. Nafi b. Ebi Nafi el-Maheuni, Ebu Abdullah el-Medeni'dir. İbni Hacer ona "sika' der. H. 206 (Tahribu't-Tehzib, 1/455-456 ve Ten-zibu't-Tenzib, 6/50-51).
(65) Eşheb b. Abdülaziz b. Davud el-Kaysi. Ebu Ömer et-Mısri'dir.
(66) el-Hilye, c: 6, sh: 325-326. es-Sabuni, Akidetu's-Selef te, sh: 17-18 (Cafer b. Abdulah yoluyla Malik'ten)
îbn Abdilber, et-Tevhid'de, c-7, sh: 151 (Abdullah b. Nafi yoluyla Malik'ten)
el-Beyhaki, el-Esma ves-Sıfat'ta, sh: 408 (Abdullah b.Vehb yoluyla îmam Malik'ten)
îbn Hacer, Fetih'te c: 13, sh: 406-407 (isnadının iyi olduğunu söylemiştir.)
(67) el-Hilye, c: 6, sh: 325
el-Lalekai, usulü i'tikadi Ehli's-Sünneti ve'1-cemaati. c: l, sh: 249 (Muhammed b. Halef yoluyla imam Malik'ten rivayet ediyor.)
Kadı îyad, Tertibu'l-Medarik, c: 2, sh: 44.
(68) el-întika, sh: 35.
(69) Ebu Davud, Mesaili' 1-İmam Ahmed'de, sh: 263 (Abdullah b. Ahmed'den)

B) KADER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- Ebu Nuaym, İbn Vehb'den rivayet ediyor: "Malik'i bir adama şöyle derken işittim: 'Dün bana kader hakkında sormuştunuz.' Adam: 'Evet' dedi. Bunun üzerine Malik: 'Dileseydik her nefse hidayetini verirdik. Fakat benden (çıkan) söz hak olmuştur. Cehennemi cinlerden ve insanlardan -bazılariyle- topluca dolduracağım' (es-Secde: 13) ayetini okudu ve: Şüphesiz Allah'ın dediği olacaktır, dedi." (70)
2- Kadı İyad diyor ki: "îmam Malik'e Kaderîlerin kim olduğu sorulduğunda: 'Allah günahları yaratmadı' diyenlerdir, dedi. Başka bir defasında yine Kaderiye hakkında soruldu. O da: Onlar kudretin kendilerinde olduğunu, dilerlerse itaat edeceklerini ve dilerlerse de isyan edebileceklerini söyleyenlerdir, dedi." (71)
3- İbn Ebi Asım, Said Îbnu'l-Cebbar'dan rivayet ediyor: "İmam Malik'i, şöyle derken işitim: Kaderciler hakkındaki görüşüm; tevbeye da'vet edilmeleri, tevbe etmedikleri takdirde ise öldürülmeleridir." (72)
4- İbni Abdilber anlatıyor: "Malik: Kadercilerden basitlik, adilik ve hafiflik sahibi olmayan hiçbir kimseyi görmedim, derdi."(73)
5-İbni Ebi Asım, Mervan b. Muhammed et-Tatarî'den rivayet ediyor: "Malik b. Enes'e bir kadının Kaderi birisiyle evlendirilmesi hakkında sorulduğunda, İmam Malik: 'Şüphesiz ki mü'min bir köle müşrikten daha hayırlıdır' (el-Bakara: 221) ayetini okudu." (74)
6- Kadı îyad diyor ki: "Malik: Davasına çağıran Kaderinin, Haricinin ve Rafizinin şehadeti kabul edilmez, derdi." (75)
7- Kadı İyad anlatıyor: "Malik'e Kaderciler hakkında sorulduğunda onlar hakkında konuşmazdı."
Diğer bir rivayette: "Onlardan hadis rivayet kabul edilmez. Eğer o kimseleri bir beldede bulursanız oradan çıkarınız, derdi."(76)

(70) el-Hilye, c: 6, sh: 326.
(71) Kadı îyad, Tertibu'l-Medarik, c: 2, sh: 48.
(72) İbn Ebi Asım, es-Sunne, c: 1, sh: 87-88. el-Hilye, c: 6, sh: 326
(73) el-lntika, sh: 34.
(74) İbn Ebi Asım, es-Sunne c: 1, sh: 88 el-Hilye, c: 6, sh: 47.
(75) Kadı İyad, Tertibu'l-Medarik, c: 2, sn:'47.
(76) Tertibû'l-Medarik, c: 2, sh: 47.

C) İMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- İbni Abdilber, Abdürrezzak b. Hammad'dan rivayet ediyor: "İbn Cureyc, Süfyan es Sevri, Ma'mer b. Raşid, Süfyan b. Uyeyne ve Malik b. Enes'i: 'İman söz ve ameldir, artar ve eksilir' derlerken işittim." (77)
2- Ebu Nuaym, Abdullah b. Nafi'den rivayet ediyor: "İmam Malik b. Enes: 'İman söz ve ameldir,' derdi." (78)
3-İbn Abdilber, Eşhed b. Abdülaziz'den naklediyor: " İmam Malik dedi ki: Sahabeler onaltı yıl Beytu'l-Makdis'e doğru namaz kıldılar. Sonra Ka'be'ye yönelmekle emrolundular. Allah Teala onların namazı için: 'Allah sizin imanınızı zayi edici değildir' (el-B akara: 143) ayetini indirdi. Yani; Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığınız namazı zayi edici değildir, buyurdu. Daha

sonra Malik şöyle dedi: Ben bununla Mürcie fırkasının 'namaz imandan değildir' sözünü hatırlıyorum." (79)

(77) el-İntika, sh: 34.
(78) el-Hilye, c: 6, sh: 327.
(79) el-Intika, sh: 34.

D) SAHABE HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- Ebu Nuaym, Abdullah el-Anberî'den rivayet ediyor: "Malik b. Enes der ki: Her kim Allah Rasulü'nün sahabelerinden birini küçümser veya kalbinde onlara karşı bir kin duyarsa, o kimse için müslümanların eline geçen 'fey' den hiçbir fark yoktur. Sonra şu ayeti kerimeyi okudu: 'Onlardan sonra gelenler derler ki: Rabbi-miz! Bizi ve bizden önce iman eden kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde iman edenlere karşı bir kin bırakma, Rabbimiz! Sen çok şefkatli ve çok acıyansın.' (el-Haşr: 10)" (80)
2- Ebu Nuaym, ez-Zubeyr'in oğullarından birinden rivayet ediyor: "Biz Malik'in yanındaydık. Allah Rasulü'nün ashabını küçümseyerek onlara dil uzatan birinden söz ettiler. Bunun üzerine O (rh. a) şu ayeti okudu: "Muhammed Allah'ın elçisidir. Onunla beraber olanlar kafirlere karşı sert,. kendi aralarında merhametlidirler."
(Fetih: 29) Daha sonra Malik şöyle dedi: Kalbinde Allah Resulü'nün ashabından herhangi birine kin besleyerek sabahlayan kimseye ayetin hükmü isabet etmiştir.(81)
3- Kadı İyad, Eşheb b. Abdülaziz'den naklediyor: "Biz Malik'in yanında oturuyorduk. Bir de baktım ki Alevilerden bir adam onun yanıbaşına gelip dikildi. Bu adamlar zaman zaman onun meclisine gelirlerdi. Adam: "Ey Abdullah'ın babası! dedi. Malik (rh. a) sesin geldiği yöne döndü. Biri onu çağırdığında genellikle başını çevirerek ona bakardı. Adam ona dedi ki: Ben seni kendimle Allah arasında hüccet kılmak istiyorum. Yarın O'nun huzuruna çıktığımda bunu sana Malik söyledi diyeceğim" dedi. Malik de adama: Konuş, dedi. Adam: Allah Rasulü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) sonra insanların en hayırlısı kimdir? dedi. Malik: Ebu Bekr, dedi. Alevi: Sonra kim? dedi. Malik: Sonra Ömer, dedi. Alevi: Daha sonra kim? dedi. Malik: Mazlum olarak öldürülen Osman, dedi. Bunun üzerine Alevi: Vallahi asla seninle bir mecliste oturmayacağım, dedi. Malik de: Sen bilirsin, diye karşılık verdi." (82)
(80) el-Hilye, c: 6, sh: 327
(81)A.g.e, sh:327.
(82) Tertibu'l-Medarik, c: 2, sh: 44-45.

E) KELAMDAN VE DİNDE TARTIŞMADAN SAKINDIRMASI:

l- İbni Abdilber, Mus'ab b. Abdullah ez-Zubeyri'den rivayet ediyor: "Malik b. Enes der ki: Dinde kelamdan nefret ediyorum. Bizim beldemizdeki alimlerin, bu zamana kadar, insanları kelamdan alıkoyduklarını biliyorum. Cehm'in fikirleri, Kaderciler ve bunlara benzeyen şeylerle uğraşmak gerekmez. Ameli gerektirmeyen bir şeyin konuşulması lüzumsuzdur. Allah'ın dininde kelamı ihdas etmek benim hoşuma gitmiyor. Bu meselede susmak daha iyidir. Çünkü bulunduğum beldedeki alimlerin dinde yararı olmayan sözlerden alıkoyduklarına şahid oldum." (83)
2- Ebu Nuaym, Abdullah b. Nafi'den naklediyor: "Malik"i, şöyle derken işittim: Bir kimse Allah'a ortak koşmanın dışında tüm büyük günahları işlemiş olsa (bu' arada kelamı da saydı) ve sonra ondan vazgeçse, cennete girer. (84)

3- El-Herevi, İshak b. İsa'dan naklediyor. "Malik derdi ki: Kim dini kelamla öğrenmek isterse zındıklık etmiş olur. Kim kimya ile uğraşırsa iflas eder, kim de hadisin garibini elde etme isterse yalancı olur." (85)
4- el-Hatib, İshak b. İsa'dan rivayet ediyor: "Malik'in dinde cidalleşmeyi ayıplarken şöyle dediğini duydum: Bize gelen cedelci kimseler, birbirlerinden ne kadar çok cedelci olurlarsa olsunlar, Cibril'in getirmiş olduğunu Nebi'ye (sallallahu aleyhi vesellem) geri çevirmemizi bizden istemektedirler." (86)
5- el-Herevi, Abdurrahman b. Mehdi'den rivayet ediyor: "Malik'in yanına gitmiştim. Bu sırada bir adam ona soru soruyordu. Malik ona: 'Herhalde sen Amr b. Ubeyd'in adamlarındansm. Allah ona la'net etsin. O, dinde 'kelam' bid'atini icâd etti. Eğer kelam bir ilim olsaydı, sahabe bu konuda konuşurdu. Tıpkı dinin ahkamı hakkında konuştukları gibi' diye cevap verdi." (88)
6- el-Herevi, Eşheb b. Abdulaziz'den naklediyor: "Malik'i şöyle derken duydum: 'Bid'atlerden sakınınız.' Bunun üzerine: Ey Abdullah'ın babası! Bid'atler nedir? diye sordular. O da: Bid'at ehli Allah'ın isimleri ve sıfatları, kelamı, ilmi ve kudreti hakkında konuşup sahabe ve tabiunun sustukları yerde susmayanlardır, dedi." (89)
7- Ebu Nuaym, Şafiî'den naklediyor: "Malik'e heva ehlinden bazı kimseler gelmişti. Onunla dinde tartışmak istiyorlardı. Malik onlara: Bana gelince, kendi dinimi çok iyi biliyorum. Eğer sen dininde şek (şüphe) sahibi isen dinde tartış, diye cevap verdi." (90)
8- İbni Abdilber, Ahmed b. Huveyz Mendad'dan naklediyor: O, Kitabu'l-îcarat'ın Hilaf bölümünde şöyle diyor: "Malik dedi ki: Heva, bid'at ve yıldız falıyla ilgili kitapların kiralık verilmesi caiz değildir. Bizim ashabımız (ilim ehli) yanında heva ve bid'at kitapları, kelamcıların, Mu'tezile'nin ve benzerlerinin kitaplarıdır. Bu kitaplar kiraya verilmişse kira akdi feshedilir." (91)
(83) Camiu Beyani'1-îlmi vefadlihi, sh: 415.
(84) El-Hilye c. 6 sh. 325.
(85) İshak b. İsa b. Necih El-Bağdadî. İbn Hacer onun hakkında "Saduktur. 214. Hicri senesinde vefat etti demiştir." Takrib-ût Teh-zib 1. cilt 60. sayfa ve Tehzib-ût Tehzib 1. cilt 245 sayfalara hal tercemesi için müracaat et.
(86)Zemmu'l-Kelam:K-173.
(87) Şerefu Ashabi'l-Hadis, sh: 5.
(88)Zemmu'l-Kelam:K-173.
(89)A.g.e., K-173.
(90) el-Hilye, c: 6, sh: 324.
(91) Camin Begani'1-İlmi ve fadlihi, sh: 416-417.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İMAM ŞAFİÎ'NİN AKİDESİ

A) TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

l- el-Beyhaki, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî derdi ki: Kim Allah'ın isimlerinden biriyle yemin eder ve sonra da yeminden dönerse kendisine keffaret gerekir. Allah'tan başka bir şeye yemin ederse, meselâ bir adam Kabe veya babası üzerine, eğer şöyle şöyle olursa diyerek yemin ederse kendisine keffaret gerekmez. "Ömrüm için..." demesi de böyledir. Allah'tan başkasıyla yemin "mekruh"tur. Allah Rasulû (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyuruyor: "Allah size babalarınızın adını vererek yemin etmenizi yasaklamıştır. Kim yemin etmek isterse, Allah'ın adıyla yemin etsin veya sussun!" (92)

İmam Şafiî bununla Allah'ın isimlerinin yaratılmış (mahluk) olmadığını vurgulamak istemiştir. Kim Allah'ın adıyla yemin eder ve sonra bu yeminden dönerse, üzerine keffaret vermek vacib olur." (93)
2- İbnu'l-Kayyım, Îctimau'l-Cuyuş el-îslamiyye'de Şafiî'den şöyle dediğini rivayet eder: "Benim anladığım ve üzerinde olduğum sünet (yol) ile ashabımızın bağlı olduğu sünnet (yol), gördüğüm ve kendilerinden hadis aldığım Süfyan, Malik ve benzerlerinin sünnetidir (yoludur). Buna göre; Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) O'nun rasulüdür. Allah, Arşı üzerinde yaratmış olduğu kullarına nasıl dilerse öyle yaklaşır ve yine dilediği gibi dünya semasına iner." (94)
3-ez-Zehebi, el-Müzeni'den şunu naklediyor: "Eğer benim içimde Tevhid hakkında bir düşünceyi çıkaracak olan birisi varsa o da Şafiî'dir. Ona Mısır'da bir mescidde rastladım ve yanına gittim. Karşısına oturduğumda içimden kendi kendime Tevhid ile ilgili bir meseleyi tartışıyordum. Kendisine: "Bunun ilmine senden başkasının sahip olduğunu zannetmiyorum, bana diyeceğin birşey var mı?" dedim. Bunu duyan Şafiî bana kızarak: Nerede olduğunu biliyor musun? dedi. Ben de: Evet, dedim. Daha sonra dedi ki: Sen Allah'ın Firavun'u denizde boğduğu yerdesin. Allah Rasulü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda soru sormayı emrettiğine dair birşey biliyor musun? Ben de: Hayır, dedim. Devamla: Peki sahabe bu konuda buna benzer birşey konuştu mu? Ben yine: Hayır, dedim. Sonra bana şöyle sordu: Gökteki yıldızların sayısı ne kadardır biliyor musun? Hayır, dedim. Gezegenlerin cinsini, doğuşlarını, batışlarını ve neden yaratıldıklarını biliyor musun? diye sordu. Ben tekrar: Hayır, dedim. Bunun üzerine: Buna rağmen nasıl olur da gözünle gördüğün şeylerin yaratıcısı olan Allah'ın ilmi hakkında konuşmayı bilmezsin! dedi. Daha sonra bana abdest hakkında bir meseleyi sordu. Cevab vermede hata edince, dört şekilde bunu bana izah etti. O güne kadar bunu hiç duymamıştım. Ardından bana şöyle dedi: Günde beş kez ihtiyacın olan şeyin ilmini bırakıyor, sonra da içinden Allah'ın ilmi hakkında birşeyler geçirip kendini bunu bilmeye zorluyorsun. Şu ayete dönüp düşünsene: "Sizin ilahınız bir olan Rahman Rahim'den başkası değildir..." (el-Bakara: 163). Yaratılmışlardan yola çıkarak, onları yaratanın varlığına delil getir. Aklının ermediği şeyin bilgisini elde etmek için boşuna uğraşma." (95)
4- İbn Abdilber, Yunus b. Abdulla'la'dan rivayet ediyor: Şafiî'yi şöyle derken işittim: Sen bir kimseyi: isim, isimlendirilenin gayrısıdır veya şey, şeyin gayrısıdır, derken duyarsan şahid ol ki o zındıktır." (96)
5- İmam Şafiî, er-Risale'de şöyle diyor: "Kendisini kendisinin bildiği gibi, yaratıklarının vasıflandırmalarının fevkinde olarak tanıtan Allah'a hamdolsun." (97)
6- ez-Zehebi, İmam Şafiî'den şu sözü rivayet etmektedir: "Kur'an ve sünnette gelen sıfatları ispat eder, teşbihi Allah'ın reddetmesine uyarak redderiz. "O'nun misli gibi birşey yoktur." (eş-Şura: 11) (98)
7- İbn Abdilber, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî'nin 'Hayır, o gün onlar Rablerinden perdeleneceklerdir' (el-Mutaffifin: 15) ayeti hakkında şöyle dediğini duydum: Biz bununla anlıyoruz ki, mü'minler ahirette Allah ile aralarında hiçbir perde olmadan O'na bakacaklardır." (99)
8-el-Lalkai, er-Rebi b. Süleyman'dan şöyle rivayet eder: "Muhammed b. İdris eş-Şafiî'nin yanına gitmiştim. O sırada kendisine -Mısır'ın- Said bölgesinden bir mektup gelmişti. O mektupta şunlar yazılıydı: Allah'ın 'O gün onlar Rablerinden perdeleneceklerdir' ayeti hakkında ne diyorsun? Şafiî bu soruya şöyle cevap verdi: O insanlar Allah'ı görmekten alıkonulunca, bu, diğerlerinin -mü'minlerin- O'nü göreceğine delil olur. Bunun üzerine Rebi: Ey Abdullah'ın babası! Bunu sen mi söylüyorsun? deyince Şafiî: Evet, ben Allah'a böylece inanıyorum, dedi. (100)
9- İbni Abdilber, el-Cârûdî'den rivayet ediyor: "Şafiî'nin yanında İbrahim b. ismail b. Aliye anıldı. Şafiî: Ben ona her konuda muhalifim, dedi. Devamla: Ben La ilahe illallah kavlinde de onun söylediğini söylemiyorum. Ben perdenin ardından Musa ile konuşan La ilahe illallah'a

inanıyorum. O ise Musa'nın perde ardından işittiği kelamı yaratan La ilahe illallah'a inanıyor." (101)
10- el-Lalkai, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî: Kim 'Kur'an yaratılmıştır' derse kafir olur, derdi." (102)
11- el-Beyhakî'nin Ebu Muhammed ez-Zubeyri'den yaptığı rivayette şöyle deniyor: "Adamın birisi Şafiî'ye:
Bana Kur'andan haber verir misin? O yaratıcı mıdır? diye sordu. Şafiî: Hayır, diye cevap verdi. Adam: Peki, o yaratılmış mıdır? dedi. Şafiî yine: Hayır, dedi. Bunun üzerine adam: O yaratılmamıştır değil mi? deyince Şafiî: Evet, dedi. Adam: Öyleyse mahluk olmadığına delil nedir? Şafiî başını kaldırıp şöyle dedi: Kur'an'ın Allah kelamı olduğunu ikrar eder misin? Adam: Evet, dedi. Şafiî sonra şöyle devam etti: Şu ayeti kerime, Allah'ın dediği gibi, tüm sözleri geçmiştir: "Müşriklerden biri sana sığınırsa, onu emniyet altına al ki, Allah'ın sözünü dinlesin...". Daha sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. (et-Tevbe: 6)
"Allah, Musa ile de bizzat konuştu" (en-Nisa: 164)
Daha sonra Şafiî adama: Sen Allah'ın varlığına ve O'nün kelamının olduğuna mı inanıyorsun yoksa Allah'ın varolup kelamının olmadığına mı inanıyorsun? diye sordu. Adam: Allah vardır, kelamı da vardır, dedi. Bunun üzerine Şafiî tebessüm ederek: Ey Kufeliler! Siz Allah'ın her şeyden önce olduğunu ve O'nun kelamı olduğunu ikrar ettiğiniz halde 'kelam' ile cedel etmeniz ne kadar büyük bir hatadır. Kelam Allah'tır veya kelam Allah'ın gayrisi mı yoksa O'ndan başkası mı? Nedir bu? deyince adam sustu, bir daha konuşmadı ve dışarı çıktı."(103)
12- imam Şafiî'ye nisbet edilen bir akide risalesinde (Ebu Talib el-Aşari rivayeti) (104). Şafiî'ye Allah'ın sıfatları ve Allah'a nasıl iman edilmesi gerektiği hakkında sorulur. Şafiî: "Allah'ın isimleri ve sıfatları vardır. Bu, Kur'an ve Sünnette ümmete bildirilmiştir. Kur'an'ın Allah katından indirildiği hakkında kendisine bilgi ulaşan ve yine Allah Rasulü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bir sözü sahih olarak kendisine sabit olan kimsenin bunların hilafına konuşması, onu küfre götürür. Ancak kendisine hüccet ulaşmadan önce, delil olmadığından, cehaletinden dolayı ma'zur sayılır. Çünkü bunun ilmi ne akıl, ne rivayet ve ne de tefekkür ile elde edilemez. Allah Azze ve Celle'nin şu ayetleri böyledir:
"Gerçek onun iki eli açıktır." (el-Maide: 64)
"Gökler yemininde (elinde) dürülüdür." (ez-Zümer: 67)
"Onun vechi dışında her şey yok olucudur." (el-Kasas: 88)
"Celal ve ikram sahibi olan Rabbinin vechi kalır." (er-Rahman: 27)
"Allah ona (cehenneme) kademini (ayağını) koyuncaya kadar." (105)
Allah Rasulü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şehid sahabi için: "O, Allah Azze ve Celleye gülerken kavuştu' (106) demesi ve yine Allah Resulü'nün, Allah Azze ve Celle'nin her gece dünya semasına indiğini haber vermesi, Deccal'dan bahsedildiğinde: "O şaşıdır. Bilin ki Rabbiniz şaşı değildir" demesi de böyledir... (107)
Mü'minler cennette, tıpkı dolunayı gözleriyle gördükleri gibi Rablerini görürler. Yine Allah Rasulü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) hadislerinde buyurdukları gibi, Allah Azze ve Celle'nin parmağı vardır: "Hiçbir kalp yoktur ki o, Allah Azze ve Celle'nin iki parmağı arasında olmasın'(108)
Bu anlamların hepsi Allah'ın ve Rasulü'nün vasıflandırmalarıdır ki, bunların hakikati rivayet ve tefekkür ile anlaşılamaz. Bunun hakikatini bilmeyen kimseler, kendilerine haber ulaşmadan tekfir edilmezler. Bu konuda bize ulaşan haber, duymakla müşahede yerine geçmiş olsa bile, inanıp sanki Rasulüllah'tan duymuşuz gibi tasdik etmemiz gerekir. Buna rağmen teşbihi reddedip, Allah'ın kendisine vasıflandırdığı gibi O'nü vasıflandırırız.
"O'nün misli gibi yoktur. O çok işitici ve görücüdür." (eş-Şura: 11)
(92) Buhari, kitabu'I-tman ve'n-Nuzur'da (l 1/510)
Müslim, Kitabu'l-îman'da (3/1266) Menakıbu'ş-Şafu (1/40).

(93) İbn Ebi Hatim , Adabu'ş-Şafiîde, sh: 193 el-Hilye(9/112). es-Sünenel Kübra(10/28) el-Esma ve's-Sıfat. sh: 255-256.
(94) İctimau'l-Cuyuş el-İslamiyye, sh: 165 İsatu Sıfatu'l-Uluvuî, sh: 124
(95) Siyeru A'lami'n-Nûbela, c: 10, sh: 31.
(96) et-lntika, sh: 79, el-Feteva, c: 6, sh: 183.
(97) er-Risale, sh: 7-8
(98) Şivem A'lami'n-Nûbela c: 20, sh: 341.
(99) el-İntika, sh: 79.
(100) Şerhu usul: Akaidi Ehli's-Sünneti ve'1-Cemaati, c: 2, sh: 506.
(101) el-İntika, sh: 79.
(102) Şerhu Usulü Akaidi Ehli-Sünneti ve'1-cemaati, c: l
(103) Menakıbu'ş-Şafiî c:1 sh 407-408.
(104) Asıl adı Muhammed b. Ali el-Aşari Sadık ve ma'ruf birisidir. Bkz. Zehebî, Mizan-ül i'tidal. C. 3 sh. 656.
(105) Buhari, Kitabul Tefsir c: 8, sh: 594 (4848). Müslim, Kitabul Cennet c: 4, sh: 2187 (2848). Her iki rivayet de Katade yoluyla Enes'ten.
(106) Buhari; Kitabul Cihad, Müslim Kitabul İmare.
(107) Buhari, Kitabul Fiten c: 13, sh: 91 (7131). Müslim kitabul Fiten Eşratussaat c: 4, sh: 2248 (2933). Her iki rivayet de Katade yoluyla Enes'ten.
(108) Ahmed b. Hanbel, Müsned c: 4, sh: 182. İbni Mace, Mukaddime l, sh: 72 (109). el-Acurri, eş-Şeria, sh: 317. Hakim Müstedrek İbn-i Mende Fil reddi Alel Cehmiyye Hakim Müslimin şartına göre sahihdir, dedi. Onu tahriç etmedi. Zehebi de ona katıldı.

B) KADER HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ:

l- el-Beyhaki'nin er-Rebi b. Süleyman'dan rivayetinde, kendisine kaderle ilgili sorulan bir soruya Şafiî şöyle karşılık verir:
"Senin dilediğin olmuştur
Ben istemesem bile.
Dilediğini dilersen yapmazsın
Kulları bildiğin şekilde yarattın.
İlminde icra olur Genç ve yaşlı için.
Kimisini nimetinle ondurursun
Kimisini yardımdan mahrum edersin
Buna yardım eder, diğerine etmezsin.
Onların kimisi iman ehli, kimisi isyan.
Onların kiminin ameli hasen
Kimisininki de çirkindir."(110)

2- el-Beyhaki, Menakibu'ş-Şafiî'de şu rivayeti nakleder: "Kulların dilemesi, Allah'ın dilemesiyledir. Allah dilemeden kullar dileyemezler, insanlar amellerini kendileri yaratmamışlardır. Kulların amellerini Allah yaratır. Hayır ve şerri de Allah yaratmıştır. Kabir azabı, kabir suali, hesap, cennet ve cehennem haktır. Bunun dışında sünnette gelen şeyler de haktır. (111)

3- el-Lalkai'nin el-Müzeni'den rivayetinde imam Şafiî şöyle der: "Kaderci kimdir biliyor musun? O; birşey yapılmadan, Allah onu yaratmaz, diyendir." (112)

4- el-Beyhaki, Şafiî'den naklediyor: "Kaderciler hakkında Allah Rasulü (sallallahu aleyhi vesellem): "Onlar bu ümmetin mecusileridir"(113) demiştir. Onlar; günahların, işlenmedikçe Allah tarafından bilinmediğini söyleyenlerdir."(114)

5- el-Beyhaki'nin er-Rebi b. Süleyman'dan yaptığı rivayette şöyle deniyor: "İmam Şafiî kadercilerin peşinde namaz kılmazdı." (115)

(110)Menakıbu'ş-Şafiî, c: l, sh: 412-413.

(111) Menakıbu'ş-Şafiî, c: l, sh: 415.
(112) Şerhu Usuli İ'tikadi Ehli's-Sünneti ve'1-Cemaati, c: 2, sh 701.
(113) Ebu Davud -Kitabus-Sünne Hakim-Müstedrek. Hakim: "Şeyhaynın şartına göre sahihtir" dedi.
(114) Menakıbuş Şafii C. 1. Sh. 413.
(115) Menakibu'ş-Şafiî, c:l, sh: 413.

C) İMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ:

1-İbni Abdilber, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî'yi şöyle derken duydum: İman; söz, amel ve kalb ile i'tikaddır. Sen Allah'ın şu sözünü işitmiyor musun? "Allah sizin imanınızı zayi edici değildir." (el-Bakara: 143). Yani; Beytü'l-Makdis'e doğru kılmış olduğunuz namazları boşa çıkarıcı değildir diyerek, namazı iman olarak adlandırmıştır. Öyleyse iman söz, amel ve akid'dir." (116)

2- el-Beyhakî'nin Rebi b. Süleyman'dan naklettiği bir rivayette, imam Şafiî şöyle der. "îman, söz ve ameldir. Artar, eksilir."(117)

3- el-Beyhaki, Ebu Muhammed ez-Zubeyri'den rivayet ediyor: Adamın biri Şafiî'ye: "Allah katında hangi ameller daha faziletlidir?" diye sordu. Şafiî: "La ilahe illallah'a iman. O, amellerin en yüksek derecesi, mertebe olarak en şereflisi, nasibi de en bol olandır." diye karşılık verdi. Bu sefer adam: "Bana imandan haber verir misin? O, söz ve amel midir, yoksa amelsiz söz müdür?" diye sordu. Şafiî şöyle cevap verdi: "îman Allah için ameldir. Söz bunun bir kısmıdır." Adam: "Bana bunu anlamam için biraz daha açıklayabilir rnisin?" dedi. Şafiî de: "îmanın halleri, dereceleri ve tabakaları vardır. Bu îmanın bazısı kamil manada tamamına ermiştir. Bazısı da eksik olduğu açıkça belli olandır. Fazla (artan) iman hayrı fazla olandır" dedi. Adam: "îman tamam olmadan artıp eksiliyor mu?" deyince. Şafiî: "Evet" dedi. Adam: "Bunun delili nedir?" diye sordu. Şafiî de: "Allah Azze ve Celle imanı insanoğlunun azaları üzerine farz kıldı. Ve bunu azaların üzerine taksim edip ayırdı, insanoğlunun imandan dışarı olan hiçbir azası yoktur, îmanla mükellef olan azalar amelle mükellef olanlardan fazladır. Bu azalarından biri olan kalbi ile akledip onunla anlar. Kalp insan bedeninin 'Emir'i gibidir. Bütün organlar onun emrindedir. Eliyle iş görür, ayaklarıyla yürür. Şehvetini ferciyle giderir. Dili bunu konuşur -veya konuşmaz.- Yüzünün bulunduğu farz kılınan da göze farz kılınandan, îki ele farz kılınan, iki ayağa farz kılınandan başka, insanın ferci üzerine farz kılınan, yönüne farz kılınandan başkadır. Kalbe farz kılınanlara gelince: Allah'a iman, O'nü ikrar edip bilme, O'na itaat etmeye azmetme, emirlerine razı olup teslim olma, Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) O'nün kulu ve Resulü olduğuna iman edip bütün getirdiklerini ikrar ile tasdik etme, haber vermiş olduğu nebilere ve kitaplara iman etmedir."

"Kim imanından sonra Allah'a (karşı) küfre sapıp da kalbi imanla tatmin bulmuş olduğu halde, baskı altında zorlanan hariç küfre göğüs açarsa, işte onların üstünde Allah'tan bir gazap vardır ve büyük azab onlarındır." (en-Nahl: 106)

"Kalpler ancak Allah'ın zikriyle tatmin olur." (er-Ra'd: 28)

"Ağızlarıyla iman edip kalpleriyle iman etmeyenlerden."(el-Maide: 41)

"Nefislerinizde bulunanı açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi onunla hesaba çekecektir." (el-Bakara: 284)

İşte Allah'ın kalbe farz kıldığı iman da böyledir. O, kalbin amelidir. Bu da iman başıdır. Allah dile söz ve ifadeyi, kalbe de itikad ve onu ikrarı farz kılmıştır. Bu sebeple Allah Teala: "Deyin ki: Allah'a iman ettik" (el-Bakara: 136), sonra da "insanlara güzel söz söyleyin" (el-Bakara: 83) buyuruyor. Böylece Allah dile, kalpte olanı söyleme ve ifade etme görevini farz kılmıştır. Bu, onun amelidir, îman da kendisine farz kılınan görevdir.

Allah kulağa, kendisinin haram kıldıklarını ve duyulması yasak olan şeylerden kaçınmayı farz kılmış ve bu konuda: "Allah size kitapta -şu emri indirdi-Allah'ın ayetlerinin inkar edilip

onlarla alay edildiğini işittiğinizde, başka bir söze dalıncaya kadar onlarla beraber oturmayınız. Yoksa siz de onlar gibi olursunuz" (en-Nisa: 140) buyurmuştur. Allah Teala unutkanlığı bundan müstesna kılmıştır: "Eğer şeytan sana unutturursa." Yani; unutur da onların meclisinde oturursan o
başka.
"-Kur'an sana hatırlatıcı olarak geldikten sonra zalim (müşrik) olan kavimle beraber oturma." (el-En'am: 68)
"Sözü dinleyip en güzeline uyan kullarımı müjdele, îşte onlar Allah'ın kendilerini hidayete erdirdikleridir, îşte onlar gerçekten saf akıl sahipleridir." (ez-Zümer: 17-18)
"Mü'minler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında huşu içindedirler. Onlar tümüyle boş şeylerden yüz çevirirler. Onlar zekatlarını vericidirler." (el-Mu'minun: 1-4)
"Boş ve yararsız sözleri işitince ondan yüz çevirirler." (el-Kasas: 55)
"Boş ve yararsız şeylerin yanından geçerken kendilerini korurlar." (el-Furkan: 72)
Bu, Allah Tealanın kulağa yüklediği görevdir. Aynı zamanda bu, kulağın ameli olup imandandır.
İki göze farz kılınan da; Allah'ın kıldığına bakmamasıdır: "Mü'min erkeklere de ki: Gözlerini haramdan sakınsınlar ve ferclerini (zinadan) korusunlar." (en-Nur: 30-31) Yani; hiç kimse kardeşinin avret yerine bakmasın. Kur'an'da ferci korumak, genelde "zina" için kullanılır, yalnız bu ayet "nazar" (bakma) ile ilgilidir.
Onun için, Allah'ın gözlere farz kıldığı "bakışları sakındırma" gözlerin amelidir ve bu amel imandandır.
Daha sonra Allah Teala kalbe, kulağa ve göze farz kıldıklarını bir arada zikrederek şöyle buyuruyor: "İlminin olmadığı şeyin ardına düşme. -Şüphesiz ki- kulak, göz, kalp -işte- onların hepsi ondan sorguya çekilecektir." (el-İsra: 36) "Ve onlar ferclerini korurlar" (el-Mu'minun: 5) ayetiyle de, ferci korumak için, Allah'ın haram kıldığını işlememeyi emrediyor. "Siz (günahları işlerken) kulaklarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinizde şahitlik etmesinden çekinmiyordunuz. Yaptıklarınızın çoğunu Allah bilmez sanıyordunuz" (el-Fussilet: 22) Bu ayette derilerden amaç, bedenin tüm cildidir, îşte Allah'ın bedenin azalarına farz kıldığı amel böyle anlaşılır.
Ellere farz kılınan şey, Allah'ın haram kıldığını işlememesi, görevi de Allah'ın kendisine yüklediğini işlemesidir. Sadaka, sıla-i rahim, Allah yolunda cihad, temizlik ve namaz bunlardandır. Bu yüzden: "Ey iman edenler! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi ve ellerinizi dirseklere kadar yıkayınız..." (el-Maide: 6) buyurul-muştur. "Kafirlerle karşılaştığınızda onların boyunlarını vurun. Sonra iyice sindirince ağı sıkıca bağlayın (onları esir alın). Ondan sonra artık ya iyilik edip bırakıp ya da karşılığında fidye alırsınız. Ta ki savaş, şiddetini bırakıncaya kadar. Allah dileseydi onlardan öç alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek istiyor. Allah, yolunda öldürülenlerin yaptıklarını zayi etmeyecektir." (Muhammed: 4) Zira elle vurmak, harp, sıla-i rahim ve sadaka elin ilacıdır.
'Ayaklara', Allah'ın haram kıldığı şeye yürümemesi emredilmiştir. "Yeryüzünde kibirlenerek yürüme. Ne dağları delip geçebilir ve ne de yükseklikte dağlara erişemezsin." (el-İsra: 37)
'Yüzün' farzı gece ve gündüz namaz vakitlerinde Allah'a secde etmektir: "Ey iman edenler rüku ve secde edin. Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin. Umulur ki kurtulursunuz."(Hac 77) Ve devam etti Mescidler Allah'ındır, -sakın- Allah ile beraber başkasına ibadet etmeyin." (el-Cin: 18)
Bunlar, Allah Azze ve Celle'nin insanın bedenine yüklediği farzlardır.
Allah Teala kitabında tahareti ve namazı iman olarak adlandırmıştır. Allah Azze ve Celle Rasulü'ne (sallalla-hu aleyhi vesellem) yüzünü Beytü'l-Makdis'ten Kabe'ye çevirmesini emrettiğinde namazı iman olarak adlandırmıştır. Ondan önce müslümanlar on altı ay Beytu'l-Makdis'e doğru namaz kılmışlardı. Sahabe Allah Rasulüne önceki namazlarının ne olacağını sorduğunda, Allah, Rasulü'nün onlara cevap vermesi için: "Allah sizin imanınızı zayi edici değildir" (el-Bakara: 143) ayetini indirerek namazı iman olarak isimlendirdi. Kim namazlarını

ve azalarını Allah'ın emrine uyarak korur ve azalarına düşen görevleri yerine getirirse, Allah'ın cennetine imanı kemale ermiş olarak girer. Kim de bu farz ve görevlerden birini kasden terkederse Allah'a eksik imanlı olarak gider."
Bunun üzerine o adam Şafiî'ye: "Ben, imanın tamamı veya eksiği nedir, anladım. Peki bu imanın ziyadeliği de nereden geldi?" diye sordu. Şafiî de şöyle yanıt verdi: "Allah Azze ve Celle kitabında şöyle buyuruyor: "Ne zaman bir sure indirilse, onlardan kimi: Bu hanginizin imanını artırdı? der. (Kur'an) iman edenlerin imanını artırır ve onlar onunla sevinirler. Kalplerinde hastalık olanlara gelince, inkârları nedeniyle pislikler kat kat artar ve onlar kafir olarak ölürler." (et-Tevbe: 124-125) "Şüphesiz onlar Rablerine iman eden gençlerdi. Ve biz onların hidayetini artırdık." (el-Kehf: 13)
İmam Şafiî şöyle devam etti: "Eğer imanın hepsi bir olsaydı yani noksanı olmasaydı hiç kimsenin iman açısından diğerine karşı fazileti söz konusu olmazdı ve insanların hepsi imanda bir olurlardı. Böylece "tafdil" (fazilet) meselesi de iptal olmuş olurdu. Fakat mü'minler ancak imanın tamamıyla cennete gireceklerdir. Mü'minler ancak imanla birbirlerine karşı fazilet sahibi olabilirler. Cehennemlikler de imanda gösterdikleri ihmalden dolayı ateşe gireceklerdir.
Allah Azze ve Celle kulları arasında, tıpkı atların yarıştığı gibi, bir yarış başlatmıştır. Herkesi derecesine göre sınıflandırmıştır. Bu yarışta hiç kimsenin hakkı eksiltilmez. 'Mesbuk' olanlar 'Sabık' olanlardan önce gelmezler. Bu yüzden de ümmetin selefini, onlardan sonra gelenlerden daha faziletli ve hayırlı kılmıştır. Eğer imanda öncelik sahibi olanların, imanda geri olanlara nisbetle herhangi bir fazileti olmasaydı, bu ümmetin sonradan gelenleri ile selefin imanları arasında hiçbir derece farkı kalmazdı." (118)

(116)İntikas. 81.
(117) Menakibu'ş Şafiî c. l, sh: 387.
(118) Menakıbu'ş-Şafiî, c: l, sh: 387-393.

D) SAHABE HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- el-Behyaki îmam Şafiî'den rivayet ediyor: "Allah Tebareke ve Teala, Rasulü'ne tabi olan ashabı Tevrat ve incil'de övmüştür. Allah Rasulü de hiç kimseyi övmediği kadar onları övmüştür. Onlardan sonra da şerefe ulaşacak hiçbir kimse olmayacaktır. Bundan dolayı Allah onlara rahmet etmiş, onları sıddıkların, şehidlerin ve salihlerin mertebelerine yükseltmiştir. Allah Rasulü'nün sünnetini bize onlar ulaştırmışlar ve vahyin nüzulüne şahid olmuşlardır. Bu yüzden Allah'ın kendilerinden dilediğinin umumunu ve hususunu, kendilerinden azimetle istediğini ve kendilerini hangi yola irşad ettiğini en iyi onlar bildi. Onlar Allah Rasulü'nün sünnetleri içinden bizim bilmediğimiz sünnetini öğrendiler. Onlar her türlü ilim ve ictihadda, takva ve akletmede bizden daha üstündürler. Anladığımız ve idrak edip de ictihadla hüküm çıkardığımız her konuda onların görüşleri bize yol göstermiştir. Bizim için onların görüşleri kendi görüşlerimizden daha fazla övgüye layıktır. Doğrusunu Allah bilir." (119)
2- el-Beyhaki, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî'yi şöyle konuşurken duydum: Fazilette önce Ebu Bekr, sonra Ömer, sonra Osman, sonra Ali gelir."(120)
3- el-Beyhaki, Muhammed b. Abdullah b. Abdulha-kem'den naklediyor: "Şafiî'yi şöyle söylerken işittim: Allah Rasulün'den (sallallahu aleyhi vesellem) sonra insanların en hayırlıları Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Allah onlardan razı olsun." (121)
4- el-Herevi, Yusuf b. Yahya el-Beveyti'den rivayet ediyor: "Şafiî'ye: Rafızi imamın ardında namaz kılayım mı?" diye sordum. O: "Hayır. Ne Rafizi'nin, ne Kaderci'nin ve ne de Murcie'lerin ardında namaz kılma" dedi. Ben: "Onları bana anlatırmısın?" diye sorduğumda

şöyle cevap verdi: "İman sadece söz'dür diyen Murcie'dir. Ebu Bekir ve Ömer imam değildir diyen Rafızi'dir. Meşîeti kendisine tahsis eden ise Kadercidir." (122)
(119) Menakıbu'ş-Şafiî, c: l, sh: 442.
(120) A.g.e., sh: 432.
(121)A.g.e.,c: l, sh: 433.
(122) Zemmu'l-Kelam, K-215 ez-Zehebi, es-Siyer, c: 10, sh: 31.

E) DİNDE CEDEL VE TARTIŞMAYI YASAKLAMASI:

1- el-Herevi, er-Rebi b. Süleyman'dan rivayet ediyor: "Şafiî'yi şöyle derken işittim: Eğer bir kimse başka birisi için ilim kitaplarını vasiyet etse ve bu kitaplar içinde de kelam kitapları bulunsa, bu kitaplar vasiyete dahil edilmez. Zira kelam ilim değildir." (123)
2- el-Herevi, el-Hasan ez-Za'ferani'den rivayet ediyor: "Şafiî'yi şöyle derken duydum: Kelam konusunda bir kez cidalde bulundum. Bundan ötürü de Allah'a istiğfarda bulunuyorum." (124)
3- el-Herevi, er-Rebi b. Süleyman'dan naklediyor: "Şafiî dedi ki: Her muhalife karşı cevap niteliğinde büyük bir kitap yazmak isteseydim, bunu yapabilirdim. Fakat 'kelam' benim işim değil, ben kelamdan hiçbir şeyin bana nisbet edilmesini istemiyorum." (125)
4-İbn Batta, Ebu Sevr'den rivayet ediyor: "Şafiî bana: Kelam libası (elbisesi) giyip de kurtulan hiç kimse görmedim, dedi." (126)
5- el-Herevi, Yunus el-Mısri'den rivayet ediyor: "Şafiî derdi ki: Allah'ın bir kimseyi şirkin dışındaki bir şeyle imtihan etmesi, kelam ile imtihan etmesinden daha hayırlıdır." (127)
(123) Zemmu'l-Kelam, K-213 ez-Zehebi, es-Siyer, c: 10, sh: 30.
(124) Zemmu'l-Kelam, K-213.
(125) Zemmu'l-Kelam, K-215.
(126) el-İbnatu'1-kûbra, sh: 535-536.
(127) Menakıbu'ş-Şafiî, sh: 182.

BEŞİNCİ BÖLÜM
İMAM AHMED B. HANBEL'İN AKİDESİ
A) TEVHİD HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- Tabakatu'l-Hanabile'de şöyle denir: "İmam Ahmede tevekkül hakkında soruldu. O da: "Halktan gelecek olandan ümidini kesmektir" diye cevap verdi." (128)
2- el-Mihne adlı kitapta imam Ahmed şöyle der: "Allah halihazırda mütevekkilimdir. Kur'an Allah'ın kelamı olup, hiçbir şekilde mahluk (yaratılmış) değildir. Allah, kendisini vasfettiğinden fazla bir şeyle vasfedilmez." (129)
3- İbn Ebi Ya'la, Ebu Bekr el-Mervezi'den naklediyor: "Ahmed b. Hanbel'e Cehmiye'nin sıfatlar, Allah'ı görme, isra ve arş hakkında inkar ettikleri hadisleri sordum. Bu hadislerin sahih olduklarını söyledikten sonra şöyle dedi: Ümmet bunu kabul etmiştir. Haberler geldiği gibi geçerlidir." (130)
4-Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah, es-Sunne adlı kitapta babasından rivayet ediyor: 'Kim Allah'ın konuşmadığını zannediyorsa o kafirdir. Ancak biz bu konudaki hadisleri olduğu gibi rivayet ediyoruz." (131)
el-Lalkai, Hanbel'den (eş-Şeybani) rivayet ediyor: İmam Ahmed'e Allah'ı görme hakkındaki hadisleri sordum. Bana şöyle cevap verdi: Bu hadisler sahihtir. Bunlara iman ettiğimizi ikrar ederiz. Biz Allah Rasulü'nden iyi bir 'isnad' ile rivayet edilen her şeye iman edip ikrar ederiz." (132)

6-İbnu'l-Cevzi, imam Ahmed b. Hanbel'in Musadded'e yazdığı mektubu rivayet ederken şunu zikreder: "Allah'ı, O'nun kendisini vasfettiği gibi vasfederiz. Allah'ın kendisi hakkında nefyettiğini siz de nefyedin!" (133)
7- İmam Ahmed'in er-Reddu Ale'l-Cehmiyye adlı kitabında şunlar yazılıdır: "Cehm b.Safvan; Allah'ı, kendisini kitabında ve Rasulü'nün de sünnetinde vasfettiği gibi vasfeden kimsenin müşebbiheden sayılıp kafir olduğunu zannediyor." (134)
8- İbn Teymiye, Der'u Tearudi'1-Akli ve'l-Nakl adlı kitabında İmam Ahmed'in şu sözünü naklediyor:"Biz Allah'ın, arşı üzerinde, dilediği keyfiyette, hadsiz, tüm vasfedicilerin vasfının ulaşamayacağı ve ona had çizemeyeceği bir -halde- olduğuna iman ediyoruz. Allah'ın sıfatı O'ndandır ve O'nundur. O, kendisini vasfettiği gibidir. O'nu gözler idrak edemez." (135)
9- İbn Ebi Ya'la, İmam Ahmed'den rivayet ediyor: "Kim ahirette Allah'ın görülmeyeceğini zannediyorsa, O, Kur'an'ı yalanlayan bir kafirdir." (136)
10- İbn Ebi Ya'la, Abdullah b. Ahmed'den rivayet ediyor: "Babama 'Allah Musa'ya ses ile konuşmadı' diyen topluluk hakkındaki görüşünü sordum. Bana: Allah Musa ile sesli konuşmuştur, işte hadisler! Biz bunları bize geldiği gibi rivayet ediyoruz, dedi." *(137)*
11- el-Lalkai, Abdûs b. Malik el-Attar'dan rivayet ediyor: "Ahmed b. Hanbel'i şöyle söylerken duydum: Kur'an Allah kelamıdır. Mahluk değildir. Sakın mahluk değildir demekten zaaf duyma. Zira Allah'ın kelamı O'ndandır. Ve O'ndan olan hiçbir şey mahluk değildir." (138)
(128) Tabakatu'l-Hanabile, c: l, sh: 416.
(129) Kitabu'l-Mihne, sh: 68.
(130) Tabakatu'lHanabile, c: l, sh: 56.
(131) es-Sunne, sh: 71.
(132) Şerhu i'tikadi Ehli's-Sünneti ve'1-cemaati, c: 2, sh: 507
(133) Menakıbu'1-lmam Ahmed, sh: 221.
(134) er-Reddu Ale'l-Cehmiyye, sh: 104.
(135) Der'u Tearudi'1-Akli ve'n-Nakl, v: 2, sh: 30
(136) Tabakatu'l-Hanebile, c: l, sh: 59, 145
(137) A.g.e.,c-1,sh: 185.
(138) Şerhu i'tikadi Ehli's-Sünneti ve'1-Cemaati, c: l, sh: 157.

B) KADER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1- İbnu'l-Cevzi, Ahmed b. Hanbel'in Müsedded'e yazdığı mektuptan rivayet ediyor: "Kaderin hayrına, şerrine, tatlısına ve acısına iman eder..." (139)
2- el-Hallal, Ebu Bekr el-Mervezi'den naklediyor: "Ebu Abdullah'a (Ahmed b. Hanbel'e) kader hakkında soruldu. O da: Hayır ve şer, kulların üzerine takdir edilmiştir, dedi. Hayır ve şerri Allah mı yaratmıştır? diye sorulunca da: Evet Allah takdir etmiştir, dedi.
3- es-Sunne adlı kitapta şu rivayet vardır: "Kaderin hayrı ve şerri, azı ve çoğu, açığı ve gizlisi, tatlısı ve acısı, iyisi ve kötüsü, ilki ve sonu Allah'ın hükmü iledir. Kullarının üzerine kaderini takdir etmiştir. Hiç kimse Allah'ın meşîetini (dilemesini) geçemez ve O'nun kazasını aşamaz." (140)
4- el-Hallal, Muhammed b. Harun ve Ebu'l Haris'ten naklediyor: "Ebu Abdullah'ı şöyle söylerken duydum: Allah Azze ve Celle, itaati ve günahları takdir ettiği gibi, hayrı ve şerri de takdir etti. Kim Allah katında "said" olarak yazılmışsa o mü'mindir. Kim de "şakî" olarak yazılmışsa o da kafirdir." (141)
5- İmam Ahmed'in oğlu Abdullah diyor ki: "Ali b. Cehm, babama kadercilikle konuşanların kafir olup olmadıklarını sordu. Babam da: Eğer ilmi inkar ederse, yani Allah yaratmayıncaya kadar 'Alim' değildi, derse Allah'ın ilmini inkar etmiş ve dolayısıyla kafir olmuş olur." (142)

6- Yine İmam Ahmed'in oğlu Abdullah diyor ki: "Bir keresinde babama kadercinin arkasında namaz kılınıp kılınmayacağım sordum. Bana: Eğer bunun için insanlarla çatışıyor ve ona davet ediyorsa, ardında namaz kılma! dedi." (143)

(139) Menakıbu'1-imam Ahmed, sh. 165, 172.
(140) es-Sunne, sh: 68.
(141) el-Hallal, es-Sunne, K-85.
(142) es-Sunne (Abdullah b. Ahmed), sh: 119.
(143) es-Sunne, c: l, sh: 384.

C) İMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

1-Ebu Ya'la, Ahmed b. Hanbel'den rivayet ediyor: "İmanın en faziletli hasleti, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir." (144)
2- İbnu'l-Cevzi, Ahmed b.Hanbel'den naklediyor: "İman, haberde geldiği gibi, artar ve eksilir: "İmanı en olgun olan mü'min, ahlakı en güzel olandır." (145)
3- el-Hallal, Süleyman b.Eş'as'dan şöyle dediğini rivayet ediyor: "Ebu Abdullah dedi ki: Namaz, zekat, Hac ve Bir (iyilik) imandandır. Günahlar imanı eksiltir."(146)
4- Abdullah naklediyor: "Babama: îman söz ve ameldir, artar ve eksilir diyen, fakat istisnada bulunmayan kimse Mûrcie midir? diye sordum. Bana: Umarım ki Mûrcie değildir, dedi. Daha sonra da şöyle devam etti: Allah Rasulü'nün, kabir ehli için söylediği, 'İnşaallah biz de yetişiciyiz' hadisi, istisna yapmayan kimse aleyhine delildir." (147)
Hadisi; Müslim, 2/669 (974) Aişe'den (r.a.) rivayet etmiştir.
5- Abdullah dedi ki: "Babama (Allah rahmet etsin) 'irca' hakkında soru sorulurken duydum. Dedi ki: İman söz ve ameldir, artar ve eksilir. Kişi zina ettiğinde, şarap içtiğinde imanı eksilir."(148)

(144) Tabakatu'1-Hanabile, c: 2, sh: 275.
(145) Menakibu'1-lmam Ahmed, sh: 173, 153, 168. Hadisi: Ahmed b. Hanbel, Müsned: 2/250. Ebu Davud, 4682. Tirmizi; 1162 Ebu Seleme ve Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. Hadis Hasen-Sahihtir.
(146) el-Hallal, es-Sunne, K-96.
(147) Müslim Kitabü'l-Cenaiz.
(148) es-Sunne, sh: 77-78.

D) SAHABE HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:

l- es-Sunne adlı kitapta İmam Ahmed'in şöyle söylediği rivayet edilir: "Allah Rasulü'nün ashabının hepsinin iyiliklerini saymak ve kötülüklerinden sözetmemek, aralarında çıkan anlaşmazlıkları körüklememek de sünnettendir. Allah Rasulü'nün ashabından herhangi birine dil uzatan kimse, mübtedi (bid'at ehli) olup, pis ve kaba bir Rafizi'dir. Allah onun ne nafilesini, ne de farzını kabul etmeyecektir.
Onların sevgisi sünnettir. Onlara dua etmek Allah'a yakınlıktır. Onlara tabi olmak vesiledir. Onların eserlerine (ilimlerine, güzel amellerine) uymak fazilettir."
Daha sonra şunları söyledi: "Hiç kimsenin onlardan herhangi birisinin kötülüğünü söyleyip onları yaralamaya, ya da ayıplayıp eksik görmeye hakkı yoktur. Kim böyle yaparsa, Sultan'a onları cezalandırmak vacib olur. Böyle kimselerin bağışlanmaları da caiz değildir." (149)
2- İbnu'l-Cevzi, İmam Ahmed'in Müsedded'e yazdığı mektuptan rivayet etmiştir. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Said, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Ubeyde el-Cerrah Allah

Rasulü'nün cennetle müjdelediği sahabelerdir. Biz de onların cennetlik olduğuna iman ederiz." (150)
3- Abdullah anlatıyor: "Babama imamlar hakkında sordum. Bana: Ebu Bekr, Ömer, Osman ve Ali, dedi." (151)
4- Abdullah rivayet ediyor: "Babama Ali'nin halife olmadığını söyleyenler hakkında sordum. Dedi ki: Bu çok kötü ve deli saçması bir sözdür." (152)
5-İbnu'l-Cevzi, imam Ahmed'den rivayet ediyor: "Hilafeti Ali için sabit görmeyen kimse, evindeki eşekten daha sapıktır." (153)
6- Ebu Ya'la, Ahmed b. Hanbel'den rivayet ediyor: "Ali b. Ebi Talib'in dördüncü halife olduğunu kabul etmeyen kimse ile ne konuşun ne de nikah yapın." (154)
(149) Menakıbu'l-lmam Ahmed, sh; 170.
(150) Menakıbu'l-lmam Ahmed, sh: 170.
(151) es-Sunne, sh: 235.
(152) es-Sunne, sh: 235.
(153) Menakıbu'l-lmam Ahmed, sh: 163
(154) Tabakatul-Hanabile, c: l, sh: 45

E) KELAMDAN VE DİNDE TARTIŞMADAN SAKINDIRMASI:

1- İbni Batta, Ebu Bekr el-Mervezi'den rivayet ediyor: "Ebu Abdullah'ı şöyle söylerken işittim: Kim kelamla uğraşırsa felaha ermez, kim kelamla uğraşırsa Cehmiye'ye kayması kaçınılmazdır." (155)
2- İbn Abdulber, imam Ahmed'den rivayet ediyor: "Kelam"cı asla felaha eremez. Kelama bakıp da kalbinde hıyanet bulunmayan hiçkimse yoktur." (156)
3- el-Herevi, İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'tan rivayet ediyor: "Babam, Ubeydullah b. Yahya b. Hakan'a bir mektup yazarak şöyle dedi: Ben kelam sahibi mütekellim değilim ve kelamın da herhangi bir değeri olduğunu zannetmiyorum. Allah'ın kitabı ve Rasulü'nün sünnetinden başka bir şey kabul etmiyoruz. Bunun dışında bir şeyde söz söylemek hoş değildir." (157)
4- İbnu'l-Cevzi, Musa b. Abdullah et-Tarsusi'den rivayet ediyor: "Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken duydum: Kelamcılarla oturmayınız. Sünneti savununuz." (158)
5-İbn Batta, Ebu'l-Haris es-Saiğ'den rivayet ediyor: "Kim kelamı severse, kelam onun kalbinden çıkmaz. Ve böylece kelamcının felaha erdiğini göremezsin." (159)
6- Yine İbn Batta Ubeydullah b. Ahmed'den rivayet ediyor: "Babam bize şöyle nasihatta bulundu." Sünneti terketmeyiniz. Hadisle Allah size pek çok hayırlar verir. Siz siz olun, sakın cedel ve tartışmaya girmeyin, Zira kelamcı felaha kavuşamaz. Çünkü Kelam hayra da'vet etmez. Ne kelamı, ne de cedeli seviyorum. Sünnete sarılın, sahabenin eserine uyun, kendisinden yararlanacağınız fıkhı elde ediniz. Kalpleri sapkınların ve riyakarların kelamlarını terkedin. Cedelleşmeyin. Biz, bizden öncekilerin böyle sözlerle hiçbir alakaları olmadığını gördük. Onlar kelamcılardan kaçınırlardı. Kelamcılığın sonu hayır değildir. Allah bizi ve sizi fitnelerden korusun. Bizi de sizi de helak olmaktan beri kılsın." (160)
7- İbni Batta, İmam Ahmed'den rivayet ediyor: "Kelâmı seven bir kimseyi görürsen, ona karşı dikkatli ol!" (161).
(155) el-İbane, c: 2 538.
(156) Camiu Beyani'1-ilim ve Fadlihi, c: 2, sh: 95.
(157) Zemmu'l-Kelam, K-216.
(158) Menakıbu'l-İmam Ahmed, sh: 205
(159) el-İbane, c: 2, sh: 539.

(160) A.g.e. (İbn Batta), c: 4, sh: 539.
(161) A.g.e. c: 2, sh: 540.

SONUÇ

Buraya kadar anlattıklarımızdan, Dört imamın da aynı akidede ittifak ettikleri, aralarında sadece bir meselede ihtilaf çıktığını açıkça gördük. Bu ihtilâf da, imam Ebu Hanife'nin "iman" hakkında yapmış olduğu farklı tanım nedeniyledir. Buna rağmen, O'nun, daha sonra bu düşüncesinden vazgeçtiği rivayet edilmektedir.
Müslümanları tek söz üzere birleştirecek ve onları dinde ayrılığa düşmekten kurtaracak olan akide işte budur. Çünkü bu akide Allah'ın ve Rasulû'nün sünnetinden alınmadır, insanların -ne yazık ki- çok azı imamların akidesini hakkıyla bilir. O imamları, Kur'an'ın kıraatinden başka insanlardan farklı birşey bilmedikleri kanaati yayıldı. Onlar, Allah'ın vahyi boş yere indirdiğini mi zannediyor?
Allah Teala kitabında şöye buyuruyor:
"Bu, ayetlerini saf akıl sahibi olanlar derinliğine düşünüp hatırlasınlar diye, sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sa'd: 29)
"O, Alemlerin Rabbi'nden indirilmedir. O'nu, apaçık bir Arapça lisan ile, uyarıcılardan olman için senin kalbine Cibril indirmiştir."(el-Şuara: 192-195)
"Biz O'nu Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Umulur ki akıl erdirirsiniz." (Yusuf:2) Allah Teala kitabını, ayetleri düşünülsün ve üzerinde tefekkür edilsin diye indirmiştir. O, kitabı, insanlar akletsin diye Arapça bir lisan ile indirdi. Zira Kur'an'ın indiği toplumun diliyle kolayca anlaşılacak bir şekilde inmesi, Allah'ın irade ettiği bir hikmetin gereğiydi. Eğer anlamı anlaşılacak bir şekilde indirilmiş olmasaydı, boş yere indirilmiş ve bir yarar sağlamamış olurdu. Böyle bir durumda, inmiş olduğu kavme, harflerden başka bir şey ifade etmezdi. Böyle bir söz sahabe, tabiun ve onlardan sonra gelen imamların akidesine karşı işlenmiş bir cinayet olup, suçları olmadığı halde onlara atılmış bir iftiradır. Vahyin naslarının anlamını kavrayan onlardı. Çünkü onlar nübüvvet asrına daha yakındırlar. Bu yüzden onlar daha iyi fıkhederler. Belki de onlar insanlar arasında bu şerefe en layık olanlardır. Onlar Allah'a Kur'an ve sünnetten elde ettikleri delillerde ibadet ederler ve bunun anlamını fıkhederlerdi. Bunu da Allah indinden inmiş bir şeriat ve akide olarak kabul edip, amel etmişlerdir. Onlar Rablerine giden yolu bilip de, kendisine ibadet ettikleri o Ma'bud'u kemal sıfatları ile bilemez ve akledemez bir halde olamazlar.
Kısacası Dört imamın akidesi, Kur'an ve Sünnette varid, saf ve berrak kaynaktan gelen, içinde karışıklık, te'vil, ta'til, teşbih ve temsil bulunmayan sahih bir akidedir. Muattıla ve Müşebbihe, Allah'ın sıfatlarının anlayamamışlardır. Onlar -haşa- Allah'ın sıfatlarını mahlukatın sıfatlarını düşünmeden kavranamayacağı zannında olanlardır. Bu, Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtratın hilafınadır. Halbuki Allah'ın ne zatında, ne sıfatında, ne de fiillerinde benzeri -misli- yoktur.
Bu risalenin müslümanlara yararlı olmasını, onları tek bir akide ve tek bir yol üzere, yani Kitap ve Sünnet akidesi üzere bir araya getirmesini Allahu Teala'dan dilerim.
Bütün niyetleri ve maksatları bilen Allah'tır. O ne güzel Vekil ve O ne güzel Veli'dir.

KAYNAKLAR

1. Adabuş-Şafiî ve Menâkibuhu: îbn-i Ebi Hatim: THK Abelulgazi Abdulhalik Dar'ul Kütüb-el İlmiyye Beyrut.
2- el-İbanetu An Usulid Diyanet: EbulHasan el-Eşari - Dr. Fevkiyye Hüseyin 1. bsk. 1397. Kahire.
3- El-Binayet Fi Şerhil Hidaye el-Ayni Darul Fikri edebi 1401 Beyrut.
4- İçtima el-Cuyuşil İslamiyye İbn-i Kayyım Darul Kutub el-İlmiyye.
5- El-Esma ve's Sıfat: el-Beyhaki Daru'l ihya et Turas el-Arabi.
6- el-İtikadu ve'l Hidaye - ila Sebilir - Reşad el-Beyhaki Thk. Ahmed Asım el-Katib.
7- İthafu's-Saadeti'l-Muttekîn -ez-Zebidi- Darul Fikr -Beyrut.
8- el-İntika Fi-Fedaili'l Selaseti'l Fukaha İbn Abdilber Darul Kûtûbu'l İlmiyye Beyrut.
9- el-İman: İbn Teymiyye Darul Tebâeteril Muhammediyye Thk. Muhammed el-Herras.
10- et-Temhid-Lima fil Muvatta - minel Meani ve'l Esanid; İbn Abdilber Thk. Mustafa el-Alevi.
11- et-Tevessül ve'l Vesile; İbn-i Teymiyye Thk. Rabia b. Hadi.
12- es-Sunne. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel Thk. Dr. M. B. Said el-Kahtani Basan: Daru İbn. Kayyım ed. Demmam 1406.
13- es-Sunne; îbn Ebi Asım el-Mekteb-el îslami Beyrut I. Bsk.
14- es-Sunen el-Kübra imam Beyhaki Darul Fikr -Beyrut.
15- el-Mevsuati'1-Arabiyyetul Müyessere Darul Nahdatu Lübnan - Beyrut.
16- er-Risale-İmam Şafiî. Thk. M. Ahmed Şakir Basan: el-Halebi - Kahire.
17- ed-Durrul Muhtar İbn Abidin. el-Baki el-Halebi.
18- er-Reddu Ale'l Cehmiyyeti vez-Zenadika Thk. İmam Ahmed b. Hanbel Thk. Abdurrahman Umeyra (II. Bşk. 1402.)
19- Tarihu Bağdad, el-Hatib el-Bağdadi Darul el-Kitab el -Arabi - Beyrut Lübnan.
20- Takribut-Tehzib; İbn Hacer Darul el-Marife beyrut-Lübnan 1395.
21- Tehzibul - Esma-i ve'l-Lugat - en-Nevevi Darul Kitab el-İlmiyye Beyrut.
22- Tarih'ul-İlhad Fil İslam Abdurrahman Bedevi M. en-Nahda Kahire.
23- Tertibul Medarik ve Takribul Mesalik Kadı İyad - Mektebetul Hayat Beyrut (II. Bşk.)
24 - Tezkireful - Huffaz, ez-Zehebi Darul İhyaut -Turas el-Arabi Beyrut.
25- Tehzibut - Tehzib İbn Hacer Darul el-Maarif en-Nizamiye Haydarabad/Hindistan.
26- Camia Beyanil - İlmi ve Fadlihi: İbn Abdilber D. el-Kutub el-İslamiyye Medine.
27- Hilyetûl-Evliya ve Tabakatul - Esfıya Ebu Nuaym el-Eshani. D. el-Kitab el-Arabi Beyrut-1387.
28- Der'u Tearudil-Akli ven-Nakl: İbn Teymiyye Thk. M. Reşad Salim, İmam Muhammed b. Suud Üniversitesi 1402.
29- Zemmul İlac el-Herevi (el yazma)
30- Sünen Ebu Davud D. Hadis Suriye.
31- Sünen en Nesai: Basan D. el-Beşair Beyrut 1406.
32- Sünen et-Tirmizi, el-Hanbeli Kahire 1398.
33- Siyeru Alamin-Nubela Thk. Şuayb el Arnaut 1402 er-Risale.
34- Şezeratuz-Zeheb İbn İmad el-Hanbeli D. Mesire Beyrut.
35- Şerhu el-Fıkhıl Ekber Molla Aliyyul-Kari Beyrut.
36- Şerhul-Vasiyye, Molla Hasan Dairetul-Maarif Osmaniyye/Hindistan.
37- Şerhus-Sunne, el-Begavi Thk. el-Arnavut 1390 el-Mektebu'1-İslami.
38- Şehru İtikadi Ehli's-Sunneti ve'l Cemaati Ebu'l Kasım Hibetullah et-Taberi el-Lalkaî Thk. Dr. Ahmed Said Hamdan Riyad.
39- Şerefu Ashabi'l-Hadis, Thk. M. Said Hatipoğlu D. İhya Sunne.
40- Şerhu'l-Akidedi et-Tehaviye İbn Ebi'l İz Hanefi D. el-Beyan Beyrut.
41- eş-Şeria, el-Acuri Thk. Hamid el-Fakî D. el-Kutub el-İlmiyye 1403 Beyrut.
42- Sahih-i Buhari (Thk. Abdulbaki)
43- Sahih-i Müslim Dar'ul îfta Riyad.

44- Sıfatu'l Uluvv, İbn Kudame Thk. Bedru'l Bedr ve'l Hikem Medine.
45- Tabakatu'l Hanabile Kadı Ebu Ya'lâ D. el-Marife Beyrut.
46- Tabakatu'l Fukaha Ebu İshak eş-Şirazi D. er-Raid Beyrut 1401.
47- Akidetu's Selef Ashabi'l Hadis Ebu Osman İsmail.
48- el-Uluvv İmam Zehebi, el-Mektubetus-Selefiyye Medine 1388.
49- el-Fıkhul Ekber Molla Aliyyul Kâri.
50- Katfus-Semer Fi Beyani Akideti Ehlil Eser. M. Sıddık Han Thk. Asım b. Muhammed el-Kayruti Ürdün.
51- el-Fıkhul-Ebsat Thk. el-Kevseri.
52, Kalaidul Ukûdil-İkyan Eb'ul Kasım Abdulhalim b. Osman el-Yemeni (el-yazma)
53- Lisani'l-Arabi, İbn Manzur. Dr. Sadri Beyrut.
54- Lisani'l Mizan, İbn Hacer. el-Alemi Beyrut.
55- Mecmu Feteva İbn Teymiyye. Tertib Abdurrahman b. Kasım er-Risale.
56- Mesailu'l İmam Ahmed, Ebu Davut es-Sicistani D. el-Marife Beyrut.
57- el-Müstedrek el-Hakim M. İbnu'l Arabî Beyrut.
58- Müsned İmam Ahmed b. Hanbel el-Mektebu'l İslami Beyrut.
59- Menakibu Ebi Hanife, el-Mekki D. el-Arabi Beyrut.
60- Menakibu'ş Şafiî, el-Beyhaki Thk. Ahmedsakr D. et-Turas Kahire.
61- Minhacus-Sunne en-Nebeviyye İbn Teymiyye Thk. M. Reşad Salim 1406 Camiatul İmam Muhammed b. Suud Riyad.
62- en-Nur-el-Lamî ve'l Burhanu's-Şafî en-Nasiri (el-yazma-Süleymaniyye istanbul Nr. 2973.)